

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Om hun først opdagede om morgenen

Vores hjem er
smukt i dagslys

ogede til min mor
sagde at jeg var
mme

En kalam/sandwich

Store ukendte oldemor

STRAMT LILLA
OG SORT SMART

er et virkelig godt vejr
morgen, men da jeg kom ud, var
itterligt koldt. Min yngste
er på 9 år ville ikke i skole,
jeg fik hende dog lokket ud af
rme. Jeg bor alene med mine to
, så det er et stort arbejde at

HVOR ER DER DOG MANGE

DER SPILDER TIDEN MED TRANSPORT!

Det er en god dag fordi de i
ghederne fortalte, at man
vise er nærmere ved
effens gade og en dårlig

Et døgn

i Frederiksborg amt

Et døgn i Frederiksborg Amt

Frederiksborg Amts Museumsråd
2000

Et døgn i Frederiksborg Amt

Udgivet af:

Frederiksborg Amts Museumsråd 2000.

Grafisk tilrettelæggelse:

Lars Bjørn Madsen

Omslag:

Anne Majken Snerup Rud og
Lars Bjørn Madsen

Redaktionssekretariat:

Inger Nielsen

Fotografier:

Med undtagelse af siderne 5, 7 og 67,
er alle fotografieme optaget af de medvirkende i
undersøgelsen og er derfor anonyme.

© Frederiksborg Amts Museumsråd og forfatterne

Trykt hos:

A-Print, Espergærde

ISBN: 87-980704-2-8

Salg og distribution:

Frederiksborg Amts Museumsråd
sekretariatet,
Gilleleje Museum
Vesterbrogade 56, 3250 Gilleleje

Bogens kapitler er skrevet af

Anne Majken Snerup Rud:	Kære ukendte oldebarn (side 5)
Flemming Beyer:	Land og by (side 11)
Anne Majken Snerup Rud:	Et døgn i Frederiksborg Amt (side 15)
Birthe Skovholm Petersen:	Her er rart (side 53)
Rolf Kjær-Hansen:	Sådan bor vi (side 57)
Birthe Skovholm Petersen:	Stramt lilla og sort smart (side 61)
Rolf Kjær-Hansen:	Et døgn i Frederiksborg Amt
– et folkeligt indsamlingsprojekt. (side 67)

Forord

Den 15. marts 2000 sendte over 7000 borgere en hilsen til fremtiden ved at deltage i dokumentationsprojektet »Et døgn i Frederiksborg Amt«.

I denne publikation kan man få et første indtryk af, hvordan det indsamlede, omfangsrige og nuancerede materiale kan vise sider af vores kulturhistorie. De tusindvis af dagbogsblade, fotografier m.v. opbevares nu på amtets lokalhistoriske arkiver og museer.

Projektet blev udviklet og gennemført i et tæt samarbejde mellem biblioteker, arkiver og museer, hvor der ikke blev skelnet mellem frivillige og lønnede medarbejdere, og også personalet i amtets kulturelle forvaltning var konstruktive og aktive støtter. Firmaet Kodak A/S viste ligeledes projektet stor interesse, og foruden at donere film og engangskameraer, påtog virksomheden sig også at fremkalde de mange fotografier.

I LAFA (Lokalhistoriske Arkiver i Frederiksborg Amt) og FAM (Frederiksborg Amts Museumsråd) er der i begrænset omfang frie midler til rådighed, men et projekt som »Et døgn i Frederiksborg Amt« havde aldrig set dagens lys, hvis ikke den positive holdning i såvel Kulturråd som Amtsråd var blevet udmøntet i en betydelig økonomisk støtte.

Som styregruppe fungerede Birthe Skovholm, Allerød Lokalhistoriske Arkiv, Rolf Kjær-Hansen, Ølstykke Lokalhistoriske Arkiv og Museum, Anders Friedrichsen, Lokalhistorisk Arkiv for Alsønderup og Tjæreby sogne, Henrik Zip Sane, Farum Arkiver og Museer, Flemming Beyer, Nordsjællandsk Folke-museum, Sophienborg, Hillerød, Søren Frandsen, Holbo Herreds Kulturhistoriske Centre, og gruppens engagerede formand var Anne Majken Snerup Rud, Helsingør Kommunes Museer.

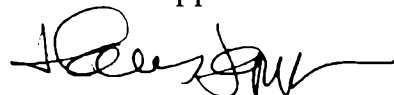
Et spændende projekt med mange samarbejdspartnere er afsluttet, men vi håber at denne bog kan videreføre og udbygge forståelsen for, at kulturhistorie ikke blot er det fjerne og sjældne, men også nutiden og hverdagen.

Anders Friedrichsen

Formand for LAFA

Hans Jeppesen

Formand for FAM

»Kære ukendte oldebarn«

»Kære ukendte oldebarn« indledte en kvinde sin dagbog for d. 15. marts 2000. Det var dagen, hvor alle borgere i Frederiksborg Amt var inviteret til at fortælle vore efterkommere om vores dagligdag i folkeprojektet »Et døgn i Frederiksborg Amt«. Opfordringen blev positivt modtaget. Mere end 7000 personer greb, som den kommende oldemor, lejligheden til at sende en hilsen til fremtiden.

»Det er en fortrinlig idé med at samle dagbogsoptegnelser fra år 2000«, skrev en af deltagerne. »Jeg har i de seneste år haft stor glæde og fornøjelse af at finde frem til mine aner og er i dette arbejde nået ca. 300 år tilbage i tiden. Det er dog hovedsagelig de rene data, det er lykkedes mig at finde, hvorimod jeg savner et mere nuanceret billede af deres liv og dagligdag. Derfor deltager jeg nu i dagbogsprojektet med det håb, at der om 80 år vil være slægtsforskere, professionelle eller amatører som jeg selv, der kan få udbytte af det materiale, som bliver samlet«. Denne 67-årige pensionist udtrykte præcis hensigten med indsamlingen. Det var netop at skabe et sådant rigt facetteret billede af vort hverdagsliv, der var hele formålet med

det stort anlagte projekt. Umiddelbart kunne man tro, at vor tid er meget veldokumenteret. Der vil til sin tid være aviser, TV- og videooptagelser, ugeblade, tusindvis af private fotoalbums og meget andet, der kan belyse vor tid. Størsteparten af det

materiale handler imidlertid ikke om vores almindelige dagligliv, men f.eks. om politik, kendte mennesker, smukke hjem, ulykker, forbrydelser, sport samt usædvanlige hændelser. Selv vore egne fotoalbums viser kun sjældent hverdagslivet. Det er oftest i forbindelse med festlige lejligheder og på ferier, fotografiapparatet og videokameraet kommer frem, så heller ikke her er der meget at hente om vores hverdagsliv.

Museer og lokalhistoriske arkiver har, foruden pligten til at fortælle om vor fortid, også til opgave at »dokumentere«, som det kaldes, vor egen tid. Det sker på mange forskellige måder, bl.a. ved at interviewe om og fotografere et bestemt tema, f.eks. landbrug, søfart, en industrivirksomhed, mode eller hvad den enkelte institution nu har på sin arbejdsplan. Det er et arbejde, som alle landets statsanerkendte museer og de lokalhistoriske arkiver

deltager i på hver deres måde. I Frederiksborg Amt har en arbejdsgruppe bestående af arkiv- og museumsfolk siden begyndelsen af 1990'erne haft til opgave at styrke og koordinere museernes og arkivernes arbejde med samtidsdokumentation her i Nordsjælland. Det store projekt »Et døgn i Frederiksborg Amt« er led i dette arbejde. For til trods for museums- og arkivfolkenes indsats, kan de kun dække forholdsvis få og udvalgte sider af nutidens hverdagsliv. For at få et langt bredere, men alligevel detaljeret, billede af hverdagslivets mange små og store hændelser blev det besluttet at iværksætte den store indsamling. Amtets biblioteker blev inviteret til at være med og gik entusiastisk ind i arbejdet sammen med museerne og arkiverne. Der var således omkring 40 kulturelle institutioner spredt ud over amtet, som stod bag opfordringen til alle amtets borgere om at sende »en flaskepost til fremtiden«.

Den 15. marts 2000 blev valgt som dagen, der skulle gå over i historien. Alt efter hvor megen tid, lyst og lejlighed den enkelte havde, kunne man deltage på flere forskellige måder. Først og fremmest kunne man udfylde det dertil udarbejdede dagbogsskema (se side 67-68) eller skrive en dagbog i mere fri form. Man kunne også melde sig til at fortælle om, fotografere eller filme andre sider af hverdagslivet i Frederiksborg Amt.

De, der fulgte opfordringen, gik til opgaven med ildhu. Langt de fleste valgte at bruge dagbogsskemaet, hvori mange lagde ekstra materiale eller valgte at skrive en egentlig dagbog. Derudover blev

Det var koldt at være fotograf den 15. marts 2000. En af de medvirkende måtte hjem og varme sig på en skål suppe.

der taget flere tusinde fotografier og en del videofilm af hverdagsituationer rundt omkring i amtet. Det righoldige materiale vil blive opbevaret på de lokale museer og arkiver, hvor det er klausuleret således, at det først bliver almindelig tilgængeligt om 80 år. I mellemtiden kan det alene benyttes af forskere med tavshedspligt, der kan bruge det som led i forskellige undersøgelser.

For dog at give de mange medvirkende og resten

af amtets borgere et indtryk af, hvad der gemmer sig i de mange arkivæsker, har en lille gruppe arkiv- og museumsfolk været på strejftog i æskerne og giver på de følgende sider eksempler på, hvorledes dagligdagen kunne forme sig i Frederiksborg Amt d. 15. marts 2000. De fire forfattere giver ikke en systematisk analyse af alt det indkomne, men belyser ud fra forskellige synsvinkler enkelte sider af de mange spændende beretninger, så alle kan få en idé om, hvad vore ukendte olde- og tipoldebørn vil få at vide om vor tid.

Forfatterne er ligesom andre arkiv- og museumsmedarbejdere underlagt tavshedspligt. Det indebærer, at de ikke må videregive personrelaterede eller andre følsomme oplysninger, som de måtte få kendskab til under gennemgang af materialet.

Forfatterne har gjort sig stor umage med at anonymisere de omtalte personer, steder og begivenheder. Den enkelte vil selvfølgelig kunne genkende sig selv. Eller er det måske en anden person et andet sted i amtet, der har haft en lignende oplevelse? Fotografier, hvor man kan genkende personer eller andet, er bragt efter tilladelse fra den person, der har taget billederne.

På strejftog i arkivæskerne.

De mange sirligt pakkede arkivæsker gemmer et væld af skæbner og konkrete oplysninger om hverdagslivets små begivenheder, som til sin tid vil være et uvurderligt supplement til de mere officielle oplysninger, man vil have om vor tid.

Vore efterkommere vil i dagbogsmaterialet bl.a. kunne møde det aktive pensionistpar, der agter at blive boende i deres hus så længe som muligt, fordi de er så glade for at bo der. Et andet par i næsten samme situation, en efterløner gift med en pensionist, valgte modsat at flytte fra hus til en lejlighed. De er lykkelige for den frihed, det har givet ikke at skulle ordne have eller reparere hus og samtidig giver den mindre bolig bedre luft i økonomien. Så selv om det var

På arkiver og museer er de indkomne dagbøger og andet blevet ordnet og pakket i syrefri arkivæsker, så materialet kan bevares for eftertiden.

»svært at pakke et helt hus ned til en lejlighed ...«, er de alt i alt glade og har på trods af den arbejdsfri tilværelse så travlt, at »det hele tiden bliver fredag«.

I den anden ende af aldersskalaen kan vore efterkommere møde en teenager, hvis mor døde for få år siden og som den 15. marts 2000 havde svært ved at forlige sig med livet, men som med ung-

dommens kamptomod trods alt mente at kunne klare sig på den ene eller anden måde.

Materialet giver også gode muligheder for at se,

Et af delprojekterne i indsamlingen er disse to collager af ting fundet på gaden i Helsingør, Hillerød og Fredensborg om formiddagen den 15. marts. Affaldet er fundet på »fejmaskineutilgængelige steder«, som bidragyderen bemærker. Collagerne må ikke forstås som en kritik af gadefejernes indsats, men derimod som en noget utraditionel skildring af denne dag.

hvorledes børnefamilierne - enten med én eller to voksne - fik dagligdagen til at hænge sammen. Én af de travle forældre var en 37-årig gift kvinde med to mindre børn. Hun stod op kl. 6 og inden hun kl. 23 kunne gå i seng havde hun, foruden at være på arbejde, bl.a. læst lektier til sit merconomstudie, hentet og bragt den mindste, lavet mad, ryddet op, vasket tøj, støvsuget, set lidt TV og puttet børnene. Hun syntes, det var en god dag, fordi »jeg fik ordnet en masse på arbejdet og i hjemmet«.

Vore efterkommere kan også møde en mand, der tydeligvis var tilfreds. Han var glad for sin »dej-

lige kæreste« og tilværelsen i al almindelighed. I løbet af dagen fik en tildragelse ham til at fundere over, hvorfor der mon »er en gryende racisme« i Danmark. Han lod dog ikke disse overvejelser ødelægge resten af dagen. På vej hjem fra arbejde nød han det dejlige solskin. Hjemme tilbragte han resten af dagen og aftenen i selskab med sin kæreste, hunden og fik besøg af en voksen søn. Dagen sluttede med, at han, i stedet for at læse, gled »på en rutsjebane ind i søvnen«.

Eftertiden vil i vore medier støde på vor tids alvorlige sygdomme. I det indsamlede materiale vil

Vedr. "Et døgn i Frederiksborg Amt, 15. MARTS 2001"

- Meget spændende
- Godt imidlertid
- Guld værd for vores efterkommere
- Den selv bogen "Fortid i stillerod" som jeg har læst flere gange med stor interesse.
- Meget fint spørgeskema
- Fin brochur - som kort og klart fortæller hvad det hele går ud på.
- Vi følge det ud og evt. melde mig som hjælper.

Denne hilsen til tilrettelæggerne af indsamlingen lå i en af dagbøgerne.

de imidlertid kunne se, hvorledes en sygdom påvirker et enkelt menneskes dagligdag. En ung kræftramt kvinde, mor til to mindre børn, måtte opgive sit arbejde. Hun fungerer nu som husmor samtidig med at hun dyrker sine interesser. For hende var dagen den 15. marts både en god og en dårlig dag. »OK«, fordi de i nyhederne fortalte, at man måske er nærmere ved at »løse kræftens gåde« og »dårlig dag ... fordi jeg er syg«.

I æskerne findes også mange besvarelser fra børn og unge. Som f.eks. drengen, der fyldte 9 år den 15. marts og »først lod som om jeg sov og så sang

min far, mor og lillebror fødselsdagssang for mig, og så fik jeg gaver og pakkede dem ud«. Ellers var de mindre børns dag naturligt nok præget af de rammer børnehaver, skoler, SFO eller fritidshjem gav dem.

Mange var ganske tilfredse med dagen den 15. marts - men når en lille dreng skrev, at det havde været en god dag »fordi jeg ikke blev drillet« - en anden »fordi jeg havde nogen at lege med«, giver det stof til eftertanke om, hvorledes de øvrige dage mon er.

Sådan kunne man blive ved, hver dagbog giver et nyt billede af et menneske og en skæbne. Det skal da ikke være en hemmelighed, at forfatterne til dette skrift har været fascinerede af at være på strejftog i arkivæskerne og i mange tilfælde har ønsket at lave en egentlig undersøgelse. For det er spændende og vedkommende beretninger for alle, der interesserer sig for vor tids kulturhistorie. De mange tusinde, der ulejlige sig med at være med til indsamlingen, har i sandhed skabt et materiale, som fremtidens kulturforskere og andre interesserede kan øse af.

Til slut, inden turen går gennem Frederiksborg Amt den 15. marts, skal vi på vore efterkommeres vegne takke de mange medvirkende for opbakningen og de mange kærlige og venlige hilsener, der er sendt fra vor tid til dem.

Land og by

Dagbogsdøgnet

den 15. marts 2000 var en blæsende forårsdag, hvor vinteren kun langsomt slap sit tag. Kulden kunne godt gå gennem marv og ben, især på nordkysten af amtet, hvor den lette friske vind fra nordvest stedvis blev til hård kuling. Varmegraderne, der lå mellem 1- 5, blev suppleret godt af dagens tørvejlr og en del solskin - dog ikke fra en helt skyfri himmel.

Dejlig natur og tæt på København

Frederiksborg Amt er et af landets skovrigeste amter, hvilket også afspejles i bebyggelsen ligesom i befolkningsforhold og livsformer. Skovområdet - Gribskov - har fra gammel tid dannet et naturligt skel, ikke kun landskabsmæssigt, men også erhvervmæssigt og i dagliglivet. Også i dag anes grænserne. Syd og øst for, og især langs Øresundskysten, ligger de attraktive boligområder - til højere priser! En stor del af dette område er i dag også inddraget i den storkøbenhavnske byorganisme. Nord og vest for skoven - bortset fra kyststrækningerne - er mindre attraktivt. Her ligger i det let bakkede landskab stadig gammelt landbrugsland med større og mindre landsbyer og lokalcentre afsluttet af nordkystens fiskerbebyggelse.

Skoven - det rekreative - er stadig en aktiv faktor, når det gælder tilflytteres beslutning om, hvor de bør bosætte sig i Nordsjælland. Denne, og senere kyststrækningerne på nordkysten og senere igen fjordområdet mod vest, har haft og har stadig af-

Amtets landsbyer er blevet attraktive boligområder.

gørende betydning for placering af de mange sommerhusområder og fritidshuse. Det store åbne sletland sydvest for skovområdet er et udpræget landbrugsområde, som vel nok fra gammel tid kan karakteriseres som amtets 'spisekammer'. Tilsvarende forhold præger også den vestligste del af amtet. Amtets naturskabte grænser mod syd med store vandrige dalstrøg er i dag næsten uden betydning kommunikationsmæssigt. Til gengæld har disse overordentlig stor betydning som rekreativt område.

Det er nemt at komme rundt

Et andet karakteristisk element i amtet er det meget tætte vej- og jernbanenet. Ingen andre amter har stadig et så velbevaret jernbanenet

bestående af statslige og ikke mindst private baner. Mens banerne har op mod 100 års driftstid, har de store motor- og landeveje som regel kun få årtiers brugstid. Først i 1960'erne vokser vejssystemerne for alvor, og det bliver efterhånden nemmere og hurtigere at komme rundt i bil. Transportforholdene her i Nordsjælland afspejler tydeligt en befolkning med særdeles høj mobilitet. Pendlingen i amtet, såvel til København, som til og fra regionscentrene

Hillerød og

Kort over kommunerne i Frederiksborg Amt.

Gode togforbindelser kendetegner amtet.

Helsingør og de mange lokalcentre berører i dag store dele af indbyggerne i Nordsjælland.

Et væsentligt træk i bebyggelsen i Frederiksborg Amt er de mange nye boligområder.

Bolig og arbejde

Et væsentligt træk i bebyggelsen i Frederiksborg Amt er de mange nye boligområder og enkelthuse. Den forholdsvis velstående befolkning og nuancerede erhvervsforhold viser sig også ved at ikke mange ældre bebyggelser er bevaret. Den store byggeperiode i 1960'erne og op i 1970'erne præger næsten overalt større og mindre byer. Her ligger oftest mange

småveje med enfamiliehuse - en dominerende boligform i Nordsjælland. I udkantsområderne findes dog stadig velbevarede landsbyer og heldigvis en historisk bykerne i Helsingør. Bebyggelsen i det åbne land er stadig i nogle områder præget af tidligere husmandssteder - af hvilke der i ældre tid var flere her i amtet end andre steder. Regionscentrene Helsingør og Hillerød har inden for det sidste årti fået opført nye store butikcentre. De

traditionelle erhverv som landbrug og fiskeri beskæftiger kun en lille del af befolkningen. Områder med moderne lettere industri dominerer mange af de sydlige kommuner og den østlige del af amtet. Tilsvarende gælder regionscentrene, som også præges af handel og service. For Hillerøds vedkommende er det flere meget store offentlige arbejdspladser som karakteriserer erhvervsstrukturen, sammen med uddannelsesinstitutionerne.

Som et af landets tættest befolkede områder satses der i Frederiksborg Amt meget på udbygning af vejnettet.

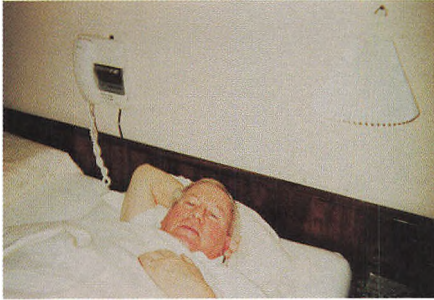

Et døgn i Frederiksborg Amt

»Vi har fast arbejdsdeling om morgenen«

»Døgnet startede ved midnat«, fortalte en kvinde, der efter en aften vagt indtog sin »aftensmad« bestående af »en kande ceylonté og to kyllingesandwiches ... ca. kl. 0.00«. Et par timer efter gik hun i seng og sov snart efter, til næste dags opgaver kaldte. Fire timer senere ringede vækkeuret hos

en mand ansat i postvæsenet og knap en time efter var han på sin arbejdsplads og i gang med dagens dont. På det tidspunkt lå flertallet stadig og sov på deres grønne øre. Så småt begyndte urene - eller clock-radioerne - dog at give lyd fra sig. Som f.eks. hos en 47-årig kvinde, med tre børn i alderen 6 - 13 år samt fuldtidsarbejde, der skrev, »Vækkeuret ringede som hver morgen kl. 5⁴⁰ - småsnakkede

»Lige vågnet kl. ca 7.00«.

med ægtefællen til kl. 5⁵⁰, hvor verdens krav måtte opfyldes«. »Verdens krav« var i morgens løb hos de fleste først og fremmest den personlige hygiejne og påklædning og hos familier med mindre børn at hjælpe dem i tøjet, ordne gymnastikposer, tasker og deres toilette, som den femårige, der »fik børstet tænder af far« og »mor lavede fletning«. En pige i 6. klasse »blev vækket af hele familien kl. 7⁰⁰ med flag og juice og croissanter med chokolade i og gaver. For det er nemlig min fødselsdag i dag«. »Jeg spiste morgenmad i sengen fordi jeg har fødselsdag. Jeg plejer at gøre det i køkkenet Jeg plejer at spise boller med smør og syltetøj og drikke juice og mælk til«. Langt de fleste spiste morgenmad hjemme og det lader til, at der lagdes vægt på, at familien spiste sammen. »Samlet morgenmad ca. 1/2 time«, som en mor til tre kort beskrev det. De, der ikke spiste morgenmad d. 15. marts, lod især til at være personer, der boede alene og som til gengæld indledte arbejdsdagen med morgenbrød sammen med kollegerne på arbejdspladsen. Kun blandt større piger og ganske få voksne kvinder sås en tendens til helt at springe morgenmaden over. Så skal man tro disse strejftog i dagbogsmaterialet, så er fordomme om, at moderne fortravlede mennesker styrter ud ad døren uden mad og uden at have talt med deres familie, ubegrundede.

Udover de personlige gøremål som bad, påklædning og morgenmad blev der ordnet mangt og meget rundt om i hjemmene. Senge blev redt, vasketøj sat over, tøj strøget, opvaskemaskiner tømt og fyldt, der blev ryddet op og i nogle tilfælde støvsuget, inden turen gik til arbejdspladsen. Kæledyrerne indtog også deres plads i morgens program. Katte, kaniner, marsvin og hunde blev fodret. Hunde blev luftet og kattebakker skiftet. En chinchilla blev lukket ind på en teenagers værelse, så den kunne løbe lidt rundt i dagens løb. Den særligt danske foreteelse - madpakken - lod til at leve i bedste velgående. »Smurte madpakker« indgik i rigtig mange beskrivelser af morge-

Der kom langsomt liv i hjemmene rundt om i amtet.

Morgenmad i køkkenet.

nens forløb eller, for de der foretrak det, aftenens gøremål. Det lader umiddelbart til, at det oftest var kvinderne i huset, der tog sig af såvel madpakker som størsteparten af morgensens husarbejde. Der var dog nogle, især yngre familier med mindre børn, hvor de »hjælpes ad«. »Vi har fast arbejdsdeling om morgenen. Mens min mand koger grød til børnene og serverer den og dækker morgenbord, går jeg i bad, tager make-up på og klæder mig på. Derefter spiser vi alle fire sammen. Børnene leger, jeg ordner køkkenet og madpakker. Jeg finder tøj til børnene. Min mand ordner den lille, jeg hjælper den store«. I forholdsvis få tilfælde i det gennemgåede materiale var det børnene, der selv smurte madpakker og ryddede op efter morgenmaden, medens flere selv redte deres senge. Omend noget tyder på, at pigen på 13, der skrev »jeg reder aldrig seng - kun sjældent om weekenden«, ikke var den eneste teenager, der havde det sådan. Også

Cultura med müsli, juice og te til morgenmad. Den trådløse telefon ligger i bekvem nærhed. Herunder: Madpakken smøres.

forældre til større børn brugte en del af morgenen på at hjælpe dem. En mor nåede således, foruden at gå i bad, tage tøj på, vække børnene, sætte vasketøj over, læse avis og smøre madpakke, »at skrive datterens opgave ind på PC«. Mon det var en opgave, der var blevet lidt sent færdig aftenen før? Som denne mor var der flere, der ved siden af at løse de praktiske opgaver, nåede at læse avis eller »kigge lidt« i den, lytte til radio eller se TV. Ikke mindst børnene havde morgenfjernsyn eller en video på programmet. Enkelte børn nåede også et kort computerspil, medens far eller mor gjorde sig færdige til afgang. Der var flere, der havde fingrene på tasterne den onsdag morgen. En 52-årig kvinde fortalte således, at hun »skrev en del på min PC både medens jeg spiste morgenmad og ind imellem de huslige gøremål. Jeg er på nettet mindst én gang inden jeg kører, da der kan være indkommet breve, som jeg

skal besvare«. En anden tog, efter manden var taget af sted, sin yoghurt og sin te med ind til PC-eren og satte sig og »spillede en kabale, der hedder Napoleon, i en halv times tid«.

Samtidig med at mange børn og voksne var på vej til institutioner, skoler og arbejdspladser, var en lille gruppe herrer i den modne alder allerede i gang med afspændingsgymnastik på deres faste morgenhold, der begyndte kl. 7³⁰. De fleste pensionister benyttede ellers morgenen til at få huset i orden, »redte senge, læste avis, hørte radio, ordnede bryggerset og badeværelset og pudsede vinduer i disse to rum« og »puslede om de grønne planter«. Også i pensionist- og efterlønshjem blev vaskemaskiner sat i gang fra morgenstunden. Det gode tørre-vejr med blæst og sol skulle udnyttes. Andre nåede desuden at bage brød, eller som en enkelt »skrev en sang«. Nogle tog det imidlertid lidt mere med ro, »så 1 time TV2« eller, som et pensionist-

par, der kl. 9³⁰ indtog morgenmaden i dagligstuen »medens vi kigger på TV2's Go' morgen Danmark«. En kvinde, der lige havde nået pensionsalderen og var begyndt at trække sin virksomhed lidt ned og nu ville »nøjes« med at skrive artikler og bøger og fortsætte sin indsats som »husmor«, holdt også en rolig morgen. Efter en times klas-

sisk musik i radioen stod hun og hendes mand op kl. 8¹⁰ og spiste morgenmad i »fred og ro«.

Ved nitiden gik de i gang med hver sit. Medens manden ordnede det udvendige arbejde på gården, redte hun senge, lagde tøj til vask, hentede middag i fryseren, tømte opvaskemaskine, læste post, planlagde byærinder og førte en telefonsamtale, inden hun ved titiden forlod hjemmet for at foretage indkøb og ordne ærinder.

I samme tidsrum gik en mand i midten af 80'erne, som var stået op kl. 7⁰⁰, iført sin sribede frotté-morgenkåbe og ventede på hjemmehjælperen, som skulle hjælpe ham med bad og hårvask. De tre ti-

mer brugte han til at spise morgenmad og høre radio. En næsten tyve år yngre enlig mandlig pensionist havde klokken lidt i otte, i lighed med mange andre, travlt med at få vasket. »Inden jeg spiser morgenmad, sætter jeg vaskemaskinen i gang med at vaske sengelinned«. Medens tøjet var i maskinen spiste han morgenmad, fik en halv times besøg af en tidligere kollega, rullede sengelinned og en dug og lagde læggekartofler til spiring. Kl. 11 var vasken færdig og han kunne hænge tøjet ud »i den friske luft, der blæser en frisk vind og temperaturen er 7°, så jeg regner med, at tøjet er tørt inden aften«. Medens morgenen og begyndelsen af formiddagen således for nogle var fuld af gøremål, lå andre og sov, fordi de havde været på natarbejde eller sent ude. For en kvinde, der var sygemeldt efter en operation, forsvandt morgenen helt. »Jeg vågnede første gang kl. 10 min. i 7, helt forstumlet af søvn. Stod bare op, tog et par Panodiler og gik i seng igen og sov«. Da hun forfrisket og uden helt så mange smerter vågnede op igen, var dagen d. 15. marts godt i gang.

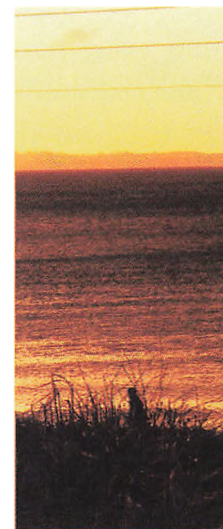
»Hvor der dog er mange, der spilder tiden med transport«

»Sidder eller rettere står i toget og funderer over, hvor der dog er mange, der spilder tiden med transport. At arbejde i Kbh. betyder mindst to timers transport hver dag« skrev en mand, der undtagelsesvis skulle til morgenmøde i København d. 15. marts. Normalt arbejdede han inden for amtets grænse og havde ikke så lang transporttid. De, der

Morgenkaffen med i bilen og så på arbejde, eller man tager cyklen denne smukke morgen (herunder).

til hverdag havde lang transporttid, klagede ikke så meget over det. Alligevel nød de det, når den daglige tur kunne undgås. En 41-årig mand, der skulle til morgenmøde i nærheden af hjemmet og derfor ikke, som ellers, måtte ud på de 50 kilometers køretur i myldretiden, lyttede alligevel til trafikradioen. »Jeg glæder mig over ikke at skulle ud i trafikken på motorvejen i dag«. »Som sædvanlig kødannelser på Hillerødmotorvejen fra Farum og indad ligesom tæt trafik på Motorringvejen ved Herlev. Når jeg ind imellem arbejder hjemmefra, er det en sand fryd at »snyde« trafikkerne ved ikke at køre på arbejde«. Han var iøvrigt

meget glad for sit job og kunne ikke tænke sig at bo andre steder, end hvor familien havde boet siden begyndelsen af 1990'erne. Andre havde mulighed for at »snyde« trafikken ved at tilpasse afgangstidspunktet, så den værste myldretid kunne undgås. En 49-årig kvinde, der boede på nordkysten og arbejdede i København, tog således af sted hjemmefra kl. 7¹⁵. På vejen ind ad Helsingørsmotorvejen noterede hun »Puh, nu starter køen, men i dag ikke før Sandbjerg. Tit er det allerede ved Kokkedal«. Også ind igennem København var der træg trafik. »Ved Lersøpark Allé holder man altid ved lyskrydset. Ventetiden bruges til at komme læbestift på«. Kl. 8¹⁰ noterede hun, »Endelig på "pinden" som den første. Det er bedst at køre hjemmefra så tidligt, så tager turen under en time«. En 50-årig mand med liberalt erhverv valgte den modsatte løsning. Han ventede med at tage hjemmefra, så han først nåede Lyngbyvej i København lidt i halv ti, hvor den værste myldretid var overstået. Umiddelbart lader det til, at mange, der kørte til

Herunder: De tomme parkeringspladser ved boligblokkene vidner om, at flertallet af beboerne er taget på arbejde.

arbejde i bil, havde lang transportvej eller ikke kunne få de offentlige transportmidlers tilbud til at passe. De, der kun havde kort til arbejde og alligevel kørte bil, havde ofte børn, der skulle bringes i skole eller på institution. I ikke så få tilfælde kørte ægtefæller sammen, hvilket kunne give den ene mulighed for at »file negle« eller »læse avis« undervejs. De fleste talte dog »hyggeligt sammen«. Også for de, der tog med offentlige transportmidler, kunne turen være lang. »Kl. 6³⁰ tog jeg bussen... skiftede til toget og på Nørreport skiftede jeg til en

Denne skulptur udenfor en børneinstitution kaldes for »Farvelkatten«. Her står børnene, når de får et farvelknus af forældrene.

bus. Rejsen varede en time og undervejs læste jeg i nogle bøger om akvarieindretning«. Tiden i tog og busser blev, hvis der var siddepladser at få, udnyttet til forskellige gøremål. Nogle »forberedte en sag«, andre »læste avis«, »læste blad«, »læste i en bog« eller »læste i min kalender, hvad jeg skulle i løbet af dagen«, medens nogle bare »slappede af og tænkte« eller simpelthen »sov«.

Mange, der arbejdede forholdsvis nær bopælen, valgte at cykle. For dem var dagens smukke vejr med lovning om et snarligt forår med til at præge turen. Nogle »lyttede til fuglesang« og »nød vejret«, én »sang for sig selv«, medens andre »motionerede« eller »trampede i pedalerne«, hvilket nok kunne være nødt, den friske blæst taget i betragtning.

Det lader til at de fleste, der cyklede, havde forholdsvis kort transporttid på mellem fem minutter og en halv time. Nogle valgte imidlertid at forlænge cykelturen, så det blev en egentlig motionstur. Det tog »ca. en time på grund af motionscykeltur på diverse skovveje«, fortalte en mand, der også tog en omvej på hjemvejen, så dagen gav to motions-ture.

»At lære at læse, regne o.s.v.«

En pensioneret lærer mente, at et skoleskema fra vor tid skulle på museum for at vise, hvor skema-lagt børnenes dag er i dag. Hvis man til skoleskemaet lægger fritidshjem, skolepasningsordninger og øvrige institutioners planer samt åbnings- og lukketider, så er børnenes hverdag ganske rigtigt

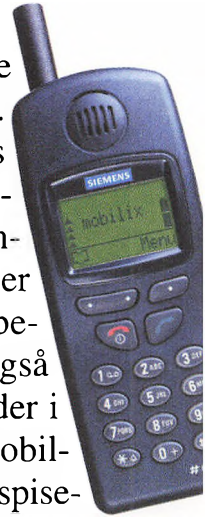

nøje planlagt. Ikke mindst for at passe ind i forældrenes hverdag. Det virker dog ikke som om, børnene selv havde nogen fornemmelse af at være omklamret af planlægningen. De fortalte i deres dagbøger lidt om de fag, de havde i skolen den dag og en del om det, der foregik mellem timerne og i fritidsinstitutionen. »1 times dansk der bøjede vi udsagnsord. Vi fik lektier for til næste onsdag, der skulle vi lave 10 sætninger med udsagnsord, der skulle være bøjet i tillægsform«, fortalte en elev i 6. klasse, som skrev sine 10 sætninger samme dag på skolen. Denne opgave fik heller ingen kommentarer med på vejen i modsætning til idræts- og engelsktimen, der var henholdsvis »røvkedelig« og »kedelig«. En pige i 2. klasse var helt på det rene med, at hendes »arbejde« bestod i »at lære at læse, regne o.s.v.«. Hun var ikke bange for at gå alene fra skolen til fritidshjemmet. Den onsdag blev hun

og veninden dog hentet og de tilbragte eftermiddagen hjemme hos veninden. For en pige på 14 år var skoledagens usædvanlige begivenhed, at »min mobil røg tør for batterier«. Så var det antagelig slut med de SMS-beskeder over mobiltelefonen, som flere af de unge benyttede sig af. Mobiltelefonen blev også brugt til spil, som en 13-årig dreng, der i tiden inden frokost »spillede på min mobiltelefon og havde to matematiktimer« - spise-frikvarteret blev brugt til både at »spille fodbold« og igen »spille på mobiltelefon«. Andre legede »krone skjul«, »malariamyg« eller gik rundt og snakkede i frikvartererne, hvis de da ikke, som en dreng i 3. klasse, »skød med elastikker«. På en af skolerne i amtet var frikvarterernes højdepunkt en hamster, som en af pigerne havde »smuglet med i skole«, »den er rigtig nuttet«. Det var sådanne begivenheder, der optog de børn, som skrev dagbog d. 15. marts og alt afhænger som bekendt af øjnene, der ser. En dreng på 9 år sagde, efter at have skrevet dagbog, til sine forældre »Det er helt tydeligt at jeg har en mere spændende dagligdag end I har«..

»Jeg stempler ind med flexkortet«

Da børnene mødte i skolerne, var mange voksne godt i gang med dagens arbejde. En kvinde, der var mødt kl. halv syv, skulle snart til at have dagens første pause fra arbejdet med at passe maskiner på en større industrivirksomhed. Mange medarbejdere ved børneinstitutioner var også tidligt på

færde, der skulle jo være nogle til at tage imod børn, hvis forældre skulle møde tidligt eller havde lang vej til arbejde. Håndværkere var taget på værkstederne eller var på vej ud til den aktuelle arbejdsplads. De, der arbejdede inden for fiskeri-, land- og skovbrug, var allerede i fuld gang med arbejdet. Lidt senere på dagen åbnede butikkerne inde i byerne, men der var stadig ikke mange kunder, så formiddagen kunne bruges til f.eks. at ordne det nye forårstøj, der var kommet hjem.

Således kan man i det indsamlede materiale følge arbejdslivet dagen igennem. Der er f.eks. rapporter fra arkitektfirmaer, fiskeri, landbrug, industrivirksomheder, kommunale og amtslige forvaltninger, vaskeriet på et plejehjem, børneinstitutioner, biblioteker, brandvæsen samt detailforretninger. Der var flere forskellige måder at løse opga-

Arbejdspladser i amtet. Øverste og midterste fotografi: Posten sorteres og bringes ud. Nederst t.h.: Der skal store maskiner til at håndtere de fældede elmtræer på et landbrug. Herunder: På arbejde i supermarkedet.

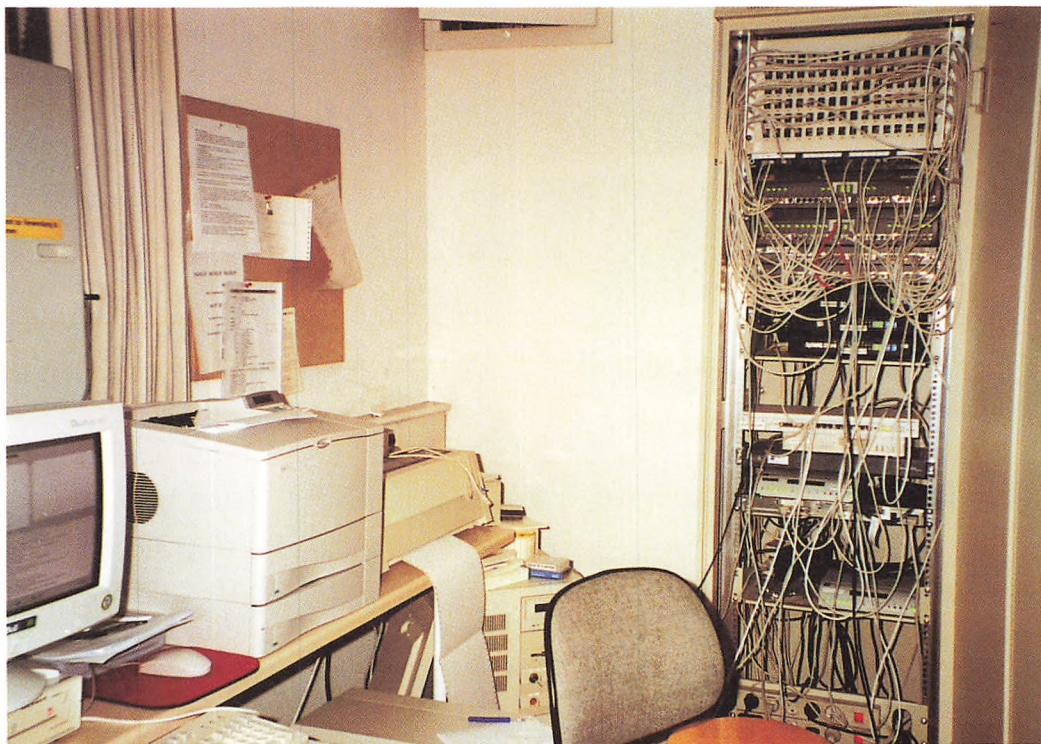

Arbejdspladser i amtet. Herover: Fiskekutter i havn. Øverst t.h.: Skovens folk parat til dagens arbejde. Nederst t.h.: Monteringsarbejde på en industrivirksomhed. Side 25 øverst t.v.: Hos tandlægen. Øverst t.h.: På en større virksomhed findes dette såkaldte krydsfelt, som er centret i EDB-netværket. Billederne nederst: På et landbrug fandt man om morgenen en dødfødt kalv - en ærgerlig, men ikke usædvanlig hændelse.

ven på. Nogle steder skrev hver medarbejder om sit arbejde, andre steder var én udpeget til at samle trådene. Nogle vedlagde dagens møde- og arbejdsplaner og lignende. Alt i alt vil det til sin tid give et godt billede af de forskelligartede virksomheder, der i 2000 fandtes i Frederiksborg Amt.

På de fleste arbejdspladser var der fast mødetid. En nødvendighed, når man er afhængige af hinanden for at udføre arbejdet, f.eks. på byggepladser, i fiskeri eller når pasningen af maskiner skal overtages fra skift til skift. Også de, der skulle modtage børn, patienter eller kunder måtte være der præcis til tiden.

Hvor arbejdsopgaverne var mere individuelle, var der mulighed for flexetid. Det indebærer, at der ikke er et fast mødetidspunkt, men en tids-

Til trods for store interne EDB-netværk er der stadig brug for at bringe "rigtig" post rundt med den kommunale postbil.

ramme, man kan møde indenfor. Det gav mere ro om morgenen »ingen hastværk«. På nogle større arbejdspladser har man indført en slags stempelkort - flexkort - der automatisk holder styr på den samlede arbejdstid. Det er ikke altid et sådant system alene er til gavn for arbejdsgiverne. »Jeg stempler ind med flexkortet. Alle tiders ordning. Nu registreres den aktuelle arbejdstid ganske nøjagtigt, og plustimer kan så udløse flexfri. Jeg har aldrig i mit arbejdsliv haft minustimer, men jeg må erkende, at jeg før flextiden blev opfundet, har foræret min arbejdsgiver utallige arbejdstimer, da jeg som regel kommer før tiden og meget ofte er blevet ud over den normale arbejdstid«.

Begrebet arbejdstid var ikke ens på de forskellige arbejdspladser. Nogle steder var arbejdstiden opgjort i timer. Ekstra arbejdsopgaver kunne dog udløse pålagt overarbejde, som åbenbart langt fra var

populært. På andre virksomheder var arbejdsdagen mere præget af, at der var visse opgaver, der skulle løses og at dagen først sluttede, når det var sket. Nogle medarbejdere havde slet ikke fast arbejdstid, »bare jeg når mine opgaver«, som en kvinde skrev.

Industri-, håndværks- og meget servicearbejde kunne i sagens natur kun udføres på selve arbejdspladsen. Mange med kontorarbejde af den ene eller anden art havde imidlertid mulighed for at tage arbejdet med hjem og således fortsætte arbejdsdagen derhjemme. Det tyder på, at en del af de, der »bare« skulle nå deres arbejdsopgaver, i vid udstrækning måtte benytte sig af denne løsning og at de i realiteten arbejdede langt mere end 37 timer.

Dagbogsmaterialet fortalte også om en særlig type arbejdspladser, som er typiske for de senere år. Det er de mange beskæftigelsesprojekter af den ene eller anden art. »Det, som i firserne skulle være en midlertidig foranstaltning for at afhjælpe arbejdsløsheden i Danmark, er nu en veletableret forvaltning i kommuner med ret mange fastansatte«, som en af de ansatte på en kommunal beskæftigelsesafdeling skrev. En anden projektleder beskrev sin opgave som noget dobbelt. Dels skal lederen »skubbe« til klienterne, så de kan komme videre og i gang med et ikke-støttet job og dels skal det projekt, man står for, fungere. Det går bedst uden alt for megen udskiftning. Arbejdsløse, der er forsikrede, skal, efter de gældende regler, også ud i aktivering. Det sker ofte på almindelige, især offentlige arbejdspladser. Det fremgår ikke nødvendigvis af dagbogsskemaerne, at de er ansat på

I en pause på et beskæftigelsesværksted.

denne måde. For på arbejdspladsen indgår de på lige linie med de fastansatte - den største forskel er, at folk i aktivering får arbejdstiden fastsat således, at lønnen ikke overstiger dagpengesatsen. En arbejdsløs ingeniør var, i en anden form for aktivering, på EDB-kursus. Her havde hun »en sædvanlig sløvende dag med megen sang og selvstudier i PC-kørekort«. »En sædvanlig dag som gør mig sløv og passiv af manglende udfordring«. En anden gruppe voksne, der ligeledes var tvunget på skolebænken, var nye danskere, som gik på sprogskole. De var gennemgående mere positive. Det var en god dag »fordi jeg har lært noget dansk«, skrev en mand. En 27-årig indvandrerkvind »var glad, fordi jeg forstår nu hvad danskerne siger og jeg kan have kontakt med dem. Danskerne forstår også mig. Det er fantastisk!«.

»Der er også computer på skolen«

På kontorerne begyndte arbejdsdagen næsten uden undtagelse med »at tænde skærmen« eller »PC-eren« og medens »den kom sig«, var der tid til at »lægge madpakker i køleskabet«, »snakke med kollegerne« og »tage en kop kaffe«.

Foruden at blive brugt til tekstbehandling, bogføring og regnskaber er PC-eren på mange arbejdspladser et vigtigt kommunikationsmiddel mellem afdelinger og mellem virksomheder og leverandører. Den elektroniske post, e-mail, er på visse arbejdspladser en integreret del af arbejdsdagen. »Jeg checkede lige mine e-mails, så jeg kan danne mig et overblik over dagens opgaver«. Men også i dagens løb tikkede mails ind med nye opgaver, der i visse tilfælde skulle ordnes her og nu. Den moderne teknologi brugtes også til informationsudveksling på tværs af institutioner. Den 15. marts sendte en medarbejder i en offentlig institution i

På arbejde ved skrivebord og computer.

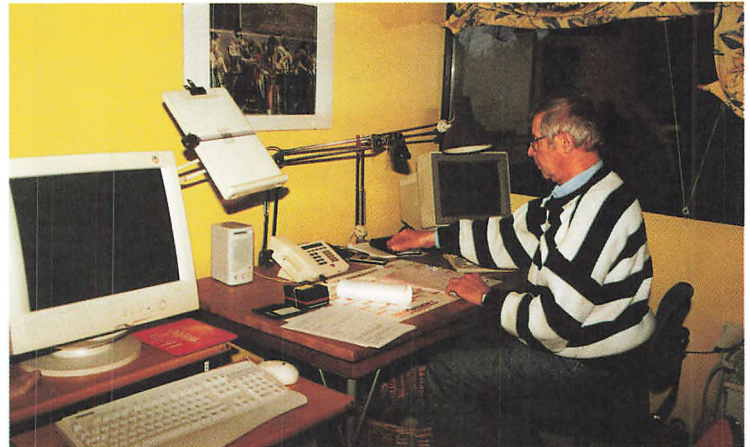
en anden del af landet sin grundige besvarelse af et mellemværende med en statslig institution ud på internettet, så kolleger rundt i landet kunne benytte sig af det. »Endnu et eksempel på, at internettet kan bruges til hurtigt at bringe relevant information videre til en større kreds af interesserede«, skrev en af modtagerne.

E-mailen blev dog også brugt til mere private formål, f.eks. fik en mor en mail fra datteren om, at denne havde glemte madpakken. »Der er også computere på skolen - det er faktisk meget smart og sparer mange telefonpenge for børnene«, fortalte moderen. Hun havde samme morgen besluttet sig til at maile til sin mand lidt op ad dagen, »når han er lidt mere vågen«. Om det skete, melder dagbogen ikke om. Men muligheden for, at familiens medlemmer dagen igennem kunne komme i kontakt pr. e-mail, eksisterede.

»De ringer vi spiller«

»Katten sover på kontoret« skrev en kvinde. Ikke at det stakkels dyr blev efterladt alene på arbejdspladsen natten over, men kontoret - mandens arbejdsplads - befandt sig i hjemmet.

Der arbejdes på den bærbare hjemme fra spisebordet.

Flere og flere har arbejdspladsen indrettet i hjemmet og dermed mulighed for lidt husligt arbejde indimellem.

Mange selvstændige, som f.eks. engrosforhandlere, konsulenter eller skribenter har valgt at drive deres virksomhed hjemmefra. Telefon, fax og en bil, så kunder og klienter kan besøges, er, hvad der skal til foruden skrivebord og øvrigt kontorudstyr. »Telefonen, mit vigtigste arbejdsredskab« skrev en forhandler af døre og vinduer, der havde anskaffet sig en trådløs, så den kunne følge med rundt i huset. Praktisk når der ikke er nogen til at tage imod besked, hvis man har rejst sig fra skrivebordet et øjeblik.

IT er forudsætningen for en ny type arbejdsplads, fjern- eller distancearbejde, som i disse år så småt er på vej ind i dagligdagen. Jeg »koblede mig op på firmaets net og arbejdede, som jeg havde været på kontoret«, skrev en kvinde, der d. 15. marts arbejdede hjemmefra. Det betød at hun, efter at have arbejdet effektivt hele formiddagen, kunne holde en pause sammen med børnene, når de kom hjem

Den trådløse telefon følger med rundt i dette hus, hvor ejeren arbejder hjemme.

fra skole, for siden at fortsætte arbejdet om eftermiddagen. Dog »knap så effektivt« men fri for de møder, der ville have været, hvis hun fysisk havde været på arbejdspladsen.

De, der arbejdede hjemme, havde i det hele taget mulighed for små pauser i arbejdet. Der blev i løbet af dagen tid til f.eks. »at plukke forsytiagrene«, at få »min daglige tur til stranden for at nyde den friske luft - med den trådløse i lommen«, gå »en tur med hunden«, »få en middagslur« eller »høre radio«.

En studerende, der d. 15. marts havde »hjemmelæsedag«, benyttede lejligheden til, foruden studierne, at ordne vasketøj, støvsuge og fyre op i brændeovnen. Da hun manglede nogle oplysninger i for-

På borgmesterkontoret pudses træskoene inden dagens repræsentative pligter.

bindelse med en opgave »søgte jeg på den bærbare PC-er på internettet«. For blot få år siden ville læsedagen være blevet afbrudt af en tur på biblioteket. I stedet kunne hun blive i den varme stue med hyggelig baggrundsstøj. »Imens jeg surfede rundt på nettet, kørte radioen i baggrunden« med bl.a. Københavns Radio, der i samarbejde med radio Malmöhus havde en udsendelse om dansk/svensk sprog som optakt til sommerens åbning af Øresundsbroen. Den efterfulgtes af klassikeren »De ringer vi spiller«, som denne dag havde Jørgen de Mylius som vært.

»En klam sandwich«

var, hvad en offentligt ansat fik til frokost den 15. marts, fordi et møde trak ud. Der var andre, der slet ikke nåede at få et måltid midt på dagen. Andre steder rundt om på arbejdspladser og skoler blev de mange madpakker fra om morgenen eller aftenen før pakket ud og konsumeret. I de fleste tilfælde i selskab med andre, selv om fænomenet med at sidde ved skrivebordet og arbejde, medens frokosten indtages, langt fra var ukendt. Enten fordi der lige den dag var særligt travlt eller som en hverdagsbegivenhed på arbejdspladser, hvor det ikke var sædvane at spise sammen. Nogle havde ikke faste rutiner. »Jeg kan sidde på kontoret, i kaffekøkkenet enten alene eller med en eller to andre, der heller ikke er gået til frokost i kantinen, eller jeg kan gå med dem, der hver dag går i kantinen«. På mange arbejdspladser lod den fælles frokost dog til at være et af dagens lyspunkter, som f.eks. hos nogle syersker, der brugte frokostpausen

til »at spise og nyde det dejlige vejr, vi spiste i havestuen og gik ud og sad på trappen med kaffen«.

Det var ikke alle, der havde mulighed for sådanne hyggestunder. De, der arbejdede i énmandsfirmaer eller var den eneste tilbage på kontoret, medens resten var ude i marken, måtte tage til takke med eget selskab, ligesom de der var alene hjemme med eller uden arbejde.

På større arbejdspladser med kantineordning købte mange 'dagens ret'. På en offentlig virksomhed blev der den 15. marts f.eks. serveret »madpandekager med noget ubestemmeligt men afgjort meget gult«, som en gruppe åbenbart meget grinende frokostfæller enedes om at beskrive dagens ret. Én kunne godt have spist endnu en pandekage, men da de var »hundredyre«, valgte hun at supplere med en »bolle, der ligger som beton, jeg ved når jeg har spist den er jeg mæt resten af dagen«. Andre steder var tilbuddet »det store kolde bord 20 kr«. Andre klarede frokosten ved at smutte til slagteren og købe f.eks. en »frokostpandekage med tun og grøntsager«. En mand købte, på vej fra møde

En landmands frokost.

til kontoret, nogle stykker smørrebrød. »4 halve stykker brød med pålæg - 28 kr«. De blev på arbejdspladsen indtaget i selskab med en kollega og snak »om forskellige ikke faglige ting«. Det gennemgåede materiale tyder dog på, at langt de fleste havde mad med hjemmefra eller havde brød og pålæg i arbejdspladsens køleskab.

Det lader til, at flertallet spiste rugbrød med traditionelt pålæg. »4 stk. rugbrød med leverpostej, rullepølse, kartofler og æg«. Andre valgte »grovbolle med pålæg«, »med salat og skinke«. Ikke så få kvinder supplerede grovbollen med »gulerødder« og »frugt«. Andre undlod helt brød og fik en »yoghurt«, »gulerødder«, »en pære« eller en hjemmelavet »salat med butterbeans, champignons og tomat«. Om det var af hensyn til sundheden og den slanke linie, at en del, især kvinder, spiste frugt og grønt til frokost, fremgik ikke, men når en 76-årig mand, der havde haft en blodprop og tog medicin, omhyggeligt anførte, at hans brød til frokosten var uden smør og at leverpostej kun indeholdt 3% fedt, kan man næsten høre sundhedsvæsnets rådgivning.

De, der opholdt sig i hjemmet ved frokosttid, fik i vid udstrækning samme type mad som de, der var på arbejdspladsen. Dog lader det til, at der hjemme blev gjort lidt mere ud af pålægget. Andre, især pensionister, opretholdt den gamle skik med at få varm mad. »Vi spiser ikke frokost men middagsmad«, lød det i en dagbog. Det var f.eks. stegt lever med kartoffelmos og en appelsin. Eller stuede grøntsager og frikadeller, der blev varmet i mikroovnen, »en god opfindelse« tilføjede en 68-årig

Bridge er en populær fritidsbeskæftigelse, ikke mindst blandt ældre.

enke. En anden pensionist fik »krebinner, kartofler, bønner, sovs med champignons, budding med kirsebær«, som »madleverandøren fra kommunen« havde bragt samme dag.

»Onsdag, min travleste dag i ugen«
fortalte en snart 82-årig pensionist. Efter at have været til gymnastik gik han på jagt efter en højtryksspuler, som var på tilbud, men endnu ikke fremkommet til supermarkedet, så han måtte vende om med uforrettet sag. På vejen hjem hilste han lige på i sit gamle firma. Hjemme læste han i dagens aviser, gik i haven og skar krysantemer ned. Derefter hjalp han med at lave frokost, som han indtog sammen med sin kone, der havde været til formiddagsgymnastik. Efter frokost gik de til bridge. Det vil sige, manden måtte gå lidt før, fordi han var med til at stille borde op, hente drikkevand og ellers ordne det nødvendige, inden de ca. 40 øvrige deltagere i pensionistbridgen dukkede

op. Efter spillet skulle det hele ryddes væk igen, inden turen kl. 16³⁰ gik hjemad. Så blev der tid til at skimme lidt i den lokale avis. Et planlagt klubmøde sidst på eftermiddagen var aflyst, så onsdagen blev alligevel ikke helt så travl som ellers.

En 83-årig mands onsdag var noget anderledes. Han var efter eget udsagn »alene som den sidste mohikaner«. Efter morgenmad så han ud ad vinduet. Da opdagede han, at »foråret allerede er på vej - livslysten vågner«. Han så også lidt på sin lille have, »hvor roser, stauder og prydbuske snart skal klippes ned - og krukker gøres klar til sommerens blomster, men det haster ikke«. Så derfor tilbragte han det meste af dagen med at »fundere over tilværelsen« og en tur i byen efter BT og øl. I dagens løb talte han med »kioskmanden og naboerne«. Efter selv at have lavet varm middagsmad med dessert, så han en »interessant fodboldkamp i TV«. Så da det skulle gøres op, om det havde været en god eller dårlig dag, mente han »både og«. »Der sker ikke meget hos en gammel mand i en lille by«.

Ifølge den gennemgåede del af det indsamlede materiale lå flertallet af pensionisters dagligdag - så længe helbredet ville - et sted mellem disse to yderpunkter. En del pensionister var sammen med børnebørnene. En yngre kvindelig pensionist »hentedes barnebarn 7 år fra skole + barnebarn 5 år fra børnehaven. Legede med børnene, derefter så vi video, Snedronningen, sammen. Begge børnebørn hentes fast hver onsdag til overnatning til torsdag morgen, således at min datter får en chance for at dyrke voksenkontakt. Deres far arbejder i udlan-

det i år«. En anden pensionist havde børnebørnene på besøg fra morgenstunden, de »havde fri fra børnehaven«. »Vi hyggede os - legede med dukker, vi serverede for os selv med dukkestel... samt legede tampen brænder«.

Men også uden børnebørn havde pensionister nok at se til. Der var tid til at dyrke de interesser, de måske havde haft gennem et langt liv og nu kunne nyde til fulde. En enke havde således to billetter til en koncert på Louisiana, som hun havde inviteret sin ældste datter med til. Koncerten var om aftenen, men mor og datter lavede en halvdagsudflugt ud af det. Datteren kom og hentede moderen klokken halv tre, hvorefter de tog til Louisiana, hvor de tilbragte resten af dagen. Også en anden pensionist havde livet igennem været interesseret i musik. Hun brugte formiddagen d. 15. marts til at vedligeholde sit repertoire med at spille halvanden time på klaver og var senere på dagen til prøve med sit kor.

Mange pensionister og efterlønsmodtagere deltog i forskellige former for frivilligt arbejde. Nogle f.eks. på et lokalhistorisk arkiv, hvor én arbejdede med »arkivering af gamle kommunale arkivalier fra før kommunesammenlægningen. Det er hyggeligt at arbejde med de andre frivillige og samtidig gøre et vigtigt arbejde«. Der var også flere, der var aktive i Ældresagen og andre ældreorganisationer, hvor de gik til møder og deltog i og var med til at organisere aktiviteter. Onsdag d. 15. marts var nogle pensionister og efterlønsmodtagere, som sædvanlig på onsdage, med i en frivillig indkøbsordning, hvor friske pensionister hjalp an-

dre ældre, der ikke kunne gå på indkøb alene. Sådan og andet frivilligt arbejde fyldte meget i mange pensionisters og efterlønsmodtageres liv. »Jeg gør et stort frivilligt stykke arbejde, det tilfredsstillende mig meget«, som en pensionist på 73 år udtrykte det.

»Der må jo ryddes op inden fru vender hjem fra arbejde«

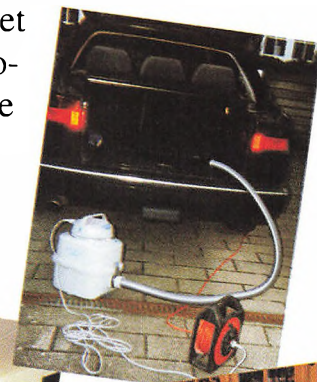
»Jeg tager mig af det grovere arbejde«, fortalte en 65-årig mand om middagsforberedelserne. Han er én blandt flere eksempler på mandlige pensionister og efterlønsmodtagere, der, fordi ægtemændene typisk er et par år ældre end konerne, er blevet hjemmegående, medens konen endnu er på arbejdsmarkedet. De hjemmegående mænd kastede sig ud i mange huslige opgaver. »Stod op kl. 6⁴⁵ og arrangerede morgenmad vinkede farvel til min kone og gik i bad og klædte mig på«. »Kl. 9-10. Vaskede op medens jeg lyttede til et bånd med kursus i italiensk. Strøg skjorte og bukser og støvsugede grundigt i stuen«. Efter at have gået en dejlig lang tur med en pensionistven og dennes hund, købte han ind og dermed var dagens huslige opgaver overstået, og han kunne hellige sig sine musikhistorie- og litteraturinteresser, indtil han om aftenen var med til at lave mad.

Han det grove og hun det, der krævede lidt mere erfaring og håndelag.

En anden videreførte om morgenen »fruens morgenmadsforberedelser« og »i samme arbejdsgang fremstiller jeg fruens frokostpakke«. Derefter kørte han sin kone til bussen og gik en lang tur med hunden. Senere på dagen, efter en lille lur og læsning, måtte han i gang igen. »Men der må jo ryddes op, inden fru vender hjem fra arbejde, desuden kommer der skraldemand torsdag morgen, så affaldsposerne skal forsynes«. Da hans kone kom hjem, »noget bombet af den lange busrejse«, sad de og sundede »sig over et glas vin (mig) og øl (fruen) med sandkage«. »Sandkagebagningen i sidste uge var et forsøg, som var nogenlunde vellykket«, fortalte husfaderen. »Jeg prøver nok igen om ikke så længe«, lød det optimistisk.

Om disse og de øvrige eksempler på hjemmegående mænd, der varetog noget af husholdningen, medens konen var på arbejde, tidligere havde taget del i det huslige, vides ikke, men skal man sammenligne med mænd,

Dagens indkøb hos et par i 60'erne, hvor børnene er flyttet hjemmefra.

der kun få år yngre stadig er på arbejdsmarkedet, er der meget, der tyder på, at det netop er i forbindelse med overgang til pensionist/efterlønstillværelse, at mændene overtager noget af det, som kvinderne tidligere har haft hovedansvaret for. Og det tyder på, at de nyder det. De har trods alt tid til at dyrke deres interesser.

»Vores hjem er smukt i dagslys«

For de, der kun ind imellem var hjemme om hverdagen, var der lidt mere pres på samtidig med, der dog blev tid til hygge. En sygeplejerske med fri-

dag d. 15. marts havde en veninde på besøg til morgenkaffe. Derefter gik det løs med husarbejdet. Opvaske- og vaskemaskinen blev tændt og oprydningen gik i gang. Persienerne blev gjort rene, der blev fejlet og tørret støv af. Så gjaldt det det halvårslige tandlægebesøg, indkøb og madlavning. Derudover var der tid til at læse avis, i en bog og telefonsamtaler med moderen og en veninde. En sekretær med en ugentlig fridag brugte dagen på »lidt rengøring og pleje af mig selv«. Det blev den 15. marts til en løbetur på en times tid, støvsugning i køkken, stue og bryggers og et besøg hos naboen.

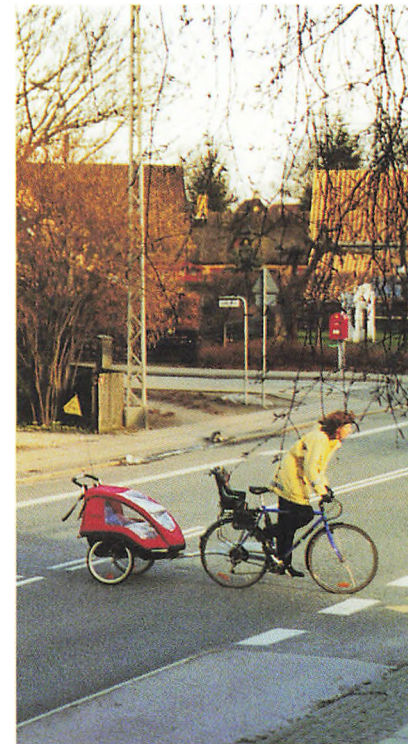
Storindkøb til hele ugen til familien og hygge med børnene om eftermiddagen.

»I dag er rykket ud af kalenderen«, skrev en markedschef. Hun måtte modvilligt blive hjemme med 39° i feber og halsbetændelse. Det betød til gengæld, at datteren på tre år kunne blive hjemme fra vuggestuen, »hun trængte til en fridag«. De to tilbragte dagen med at hygge sig. Først med højtlesning, derefter så de »en Peter Plys video i sofaen med dyne på«. Siden bagte de en sirupskage, som moderen spiste et lille stykke af, selv om hun ellers ikke spiste noget p.g.a. halsbetændelsen. I løbet af dagen ringede hendes far nogle gange for at høre, hvordan det gik med helbredet, ligesom hendes mand ringede »hjem til os«. Helt kunne hun dog ikke slippe for arbejdet, idet kolleger også ringede. Trods sygdommen var det en god dag, skrev hun, »skønt at hygge med datteren, da jeg endelig accepterede at måtte blive hjemme, solen skinnede og vores hjem er smukt i dagslys«. En anden kvinde, som havde sidste sygedag efter en lang sygemelding, hyggede sig også. Hendes børn var småsløje og blev hjemme, hendes mand kom tidligt hjem og lavede maden for at fejre, at hun nu var rask. Det var en dejlig dag, »normalt ser jeg først børnene kl. 17 og min mand efter kl. 19«.

»Kl. var fire og jeg havde fri«

»På med tøjet og af sted på cyklen« skrev en mor til to små piger. »Jeg startede i børnehaven«, men den ældre pige gemte sig, så derfor blev det alligevel den yngste i vuggestuen, der blev hentet først. Da de tre kom ud, var moderens cykel væltet. »Min

cykelhjelm, mine ørevarmere og vanter lå ude i parkeringspladsens suverænt største vandpyt. Tørklædet kunne vikles en gang om hovedet, så ørerne var dækket og så ærmerne godt langt ned, så det gik alligevel. Så begyndte vi at gå«. Den mindste var spændt godt fast i cykelstolen. Den store pige måtte gå, indtil de mødte faderen, »så kunne hun også komme op at cykle«. Med alle fire på de to cykler gik turen hjem. En anden lille pige, der skulle hentes i børnehaven, var så godt i gang med at tegne, så moderen måtte vente, til hun var færdig. Sådan gemte der sig små hverdagsbegivenheder bag de

På indkøb.

mange dagbogsnotater, der lød »hentede barn« eller »børn« på vej hjem fra arbejde. Der var også de, der slet ikke kunne nå at hente børn d. 15. marts. En 32-årig personalechef med to små børn var på arbejde fra kl. 7⁴⁵ og kunne først gå kl. 19. Hun måtte tage en taxa, for manden, som hun var kørt sammen med om morgenen, var for længst kørt hjem og havde hentet børnene. Den lange arbejdsdag var ikke forudset. »Jeg havde planlagt at have halv fridag«, fortalte hun - men det blev altså ikke den dag.

Foruden børneafhentning var det indkøb, der stod på programmet på vej hjem fra arbejde. »Almindelige dagligdags indkøb i Irma« eller »købte ind

i Kvickly og købte sko i Skoringen«, »købte mælk og smør i Brugsen og postede et brev i postkassen« eller »købte tandpasta«. En mand, der fik forholdsvis tidligt fri men skulle på arbejde igen om aftenen, gik på biblioteket og »besøgte min mor og drak en kop kaffe. Vi talte om nogle svære skemaer, som pensionisterne skal udfylde for at beholde lidt af det forsvundne medicintilskud«. En kvinde tog lidt tidligere hjem end sædvanligt, kl. 16¹⁵. Hun nåede lossepladsen, samtale med to talepædagoger, en tur på biblioteket og at købe mad. Der kunne også være en særlig grund til at tage en lille omvej på vej hjem. Der var således én, der kørte forbi sin gamle chef for at få en anbefaling, og et ægtepar besøgte på vej hjem den enes mor og tog hendes vasketøj med sig for at vaske det for hende.

En del tog slet ikke hjem efter arbejde, de tog direkte fra arbejde til middagsselskab, sport af forskellig art eller til undervisningssteder. »Jeg tog direkte til Københavns Universitet på Amager, hvor jeg nu på 4. år læser på åben universitet. Det er et halvtidsstudium, hvor man bliver bachelor på 6 år«, skrev en 50-årig korrespondent med fuldtidsarbejde og to hjemmeboende børn. Hun var lidt »flad«, da hun kom hjem ved halv ti tiden og »halvsov på sofaen« medens fjernsynet kørte. Mange dagbogsskribere tog »lige hjem«. Umiddelbart logisk var det især de, der kom sent fra arbejde, men også nogle af de, der fik tidligt fri, skyndte sig hjem. Så kunne der til gengæld blive tid til f.eks. en gåtur i det dejlige vejr, inden den sene eftermiddags og aftenens program gik i gang.

»Hyggede mig med børnene«

Vel hjemme var det tid for at se dagens post, som nogle steder bragte selvangivelsen, der i vore tider er forhåndsudfyldt fra skattevæsenets side. Reaktionen på selvangivelsen vekslede fra »nå så skal vi til det igen« til »der er vist ikke meget forkert i den« og »den måtte skylles ned med en kop kaffe«. Der var i det hele taget - også uden selvangivelsen som påskud - mange, der fik sig en kop kaffe, en anden forfriskning eller bare slappede af umiddelbart efter hjemkomsten. Jeg »gik op på mit værelse og satte mig i min seng og læste og slappede af i ca. 3/4 time. Jeg fik også lukket øjnene et øjeblik«, som en 65-årig kvinde beskrev det. En anden kvinde, som havde haft en anspændt dag på grund af sin fars sygdom »sank om i sofaen«, medens manden lavede mad. Andre kombinerede forfriskningen med lidt hygge og praktiske opgaver, »spiste et stykke franskbrød, åbnede post, drak te, læste i avisen, talte i telefon med vores ældste datter som bor i København, fodrede vores fem udekatte, ryddede op i køkkenet, tømte opvaskemaskinen«. En mor blev under avislæsningen inspireret til at skrive et læserbrev, som hun straks gik i gang med. »Jeg kunne ikke rigtig blive færdig med det, så måske bliver det hængende i computeren til evig tid«. Til gengæld fik hun talt med den store søn, som kom hjem midt i skriveriet og fortalte om dagens oplevelser. I det hele taget blev der i hjem med børn hygget meget i tiden inden madlavningen, »legede og spillede spil med børne-

ne«, »hyggede mig med børnene til jeg skulle lave mad«, »hyggede med min søn«, »snakkede med min datter«, »min søn og jeg drak te og spiste knækbrød«. Nogle familier planlagde sig ud af det inferno, der ofte beskrives som »ulvetimen«, hvor børnene er sultne og trætte og maden skal på bordet i en ruf. En kvinde i en familie med fire børn »talte med min mand og børn« i en god times tid medens de »afventede aftensmaden. Min mands maduge. Derfor ingen indkøb og lignende«. Men pusterummet kunne blive afbrudt af henten og bringen børn, »kørte min ene søn til badminton« eller »til fodbold, normalt kører han selv, men han har smidt cykelnøglen væk«.

På vej hjem fra skole.

Tiden før aftensmaden blev også brugt til at holde kontakt med personer uden for hjemmet. Der blev talt i telefon med mange udeboende børn, med forældre, brødre og søstre og andre familiemedlemmer. Computerne blev tændt for at »tjekke mine mails« - den elektroniske post, der supplerer telefonen som kontaktmiddel mellem familie og venner. Der var dog også hjem, hvor det ikke var hygge og afslapning før middag, der var det væsentlige. Der blev taget fat på husarbejdet. Hos et par i 50'erne uden børn var afslapning henlagt til midt dagen og tiden efter. »Vi har begge hver vores opgaver, når vi kommer hjem, så jeg strøg ..., satte en kogevaske over og lavede mad. Min mand redte senge, tømte opvaskemaskinen og dækkede bord«. Et andet sted i amtet hos en familie med to børn på 3 og 7 år var der bl.a. »tøjvask, skift af sengetøj, madlavning« på programmet inden middagen. Hjemme »allerede kl. 17« gik en far til to børn på 7 og 11 år, medens konen lavede mad, i gang med at rydde lidt op i stuen. Var derefter ude for at blande noget pulver, som i følge »Flemming Leth, som er vor tids gør-det-selv-guru«, skulle kunne jage katte væk, så de ikke »danser rundt på vore biler«. Siden hjalp han den ældste med regneopgaver.

»Ringede til min mor og sagde jeg var hjemme«

Regneopgaver og andre lektier stod på de større børns eftermiddagsprogram. De kom gerne hjem nogle timer før de voksne og fik tiden til at gå med

en blanding af lektier, hygge, fjernsyn og computer. Jeg tog »noget at drikke og gik derefter en tur med min hund. Så lidt fjernsyn og begyndte med mine lektier. Da mine forældre kom hjem, spiste vi aftensmad«, skrev en gymnasieelev. En elev i 8. klasse, der syntes, at lektier tog meget tid, nåede dog også den onsdag eftermiddag at »rydde op på mit værelse«, »spise lidt mad og høre radio, »være på internettet og tjekke e-mail og sende et par postkort«. En anden pige var »henne hos min hest«. Flere unge brugte noget af eftermiddagen på at passe deres erhvervsarbejde, der kunne bestå i at »gå med aviser«, »passe børn« eller være »flaskedreng«. En dreng på 14 fik netop d. 15. marts et nyt »job, som græsplæneklipper... oven i købet med havetraktor«. Dagen før var han begyndt at gå med aviser, så nu havde han »oprettet sin egen bankkonto«. Umiddelbart ser det dog ud til, at flertallet gik hjem og forsøgte at tage sig sammen til at gå i gang med lektierne. »Begyndte at stene fjerner«, d.v.s. at slappe af foran fjernsynet, »men det ophørte hurtigt på grund af min engelsktekst«, skrev en gymnasieelev, der stort set fik både eftermiddag og aften til at gå med skoleopgaver.

Også de mindre børn havde lektier, dog var lektielæsningen stærkt blandet op med »TV«, »Nintendo

Her forbereder en gruppe elever et større projektarbejde - med fjernsynet kørende i baggrunden.

spil«, »Playstation«, »computer«, have »en kammerat med hjem« og i det gode vejr at være »ude at lege«. Mere usædvanligt var der en 11-årig dreng, der kom hjem til det tomme hus og »lavede kaffe så den var parat, når mor og far kom hjem. Hørte radio og ordnede opvaskemaskine«. Selv når børnene var alene hjemme, havde forældrene et vist styr på, hvad der foregik. En dreng på 11 år ringede således til fars kontor for at spørge, om

det var i orden, at han og den kammerat, han havde med hjemme, tog »en sodavand og nogle småkager«. Det var »O.K.«, så de to har nok hygget sig, selv om de var alene, indtil mor kom hjem med lillesøster. De endnu yngre børn, der først kom hjem sammen med forældrene, der havde hentet dem, brugte i udstrakt grad tiden til at hygge med forældrene, se TV eller spille computerspil af en eller anden art. »I år 2000 så børn meget fjernsyn,

spillede musik og spille computer«, som en elev fra 3. klasse udtrykte det.

Det var ikke alene skolebørn, der lavede hjemmearbejde før middagen. Den ny teknologi kan give den enkelte stor frihed i arbejdslivet, men er til gengæld med til at udviske forskellen på arbejde og fritid. En medarbejder på en EDB-virksomhed måtte af private årsager forlade sin arbejdsplads allerede kl. 12. Det forsømte arbejde indhentede hun sidst på eftermiddagen ved hjemmefra at gå »på internettet« og arbejde for virksomheden, samtidig med at hun »vaskede og tørrede tøj i tumbler«. De blandede arbejds- og hjemmeopgaver fortsatte også efter middagsmaden, hvor hun, ind imellem arbejdet, ordnede mere tøj, så lidt fjernsyn og drak kaffe.

»Vi spiser når børnetimen slutter«

At dømme efter dagbogsmaterialet er der ikke meget, der hedder almindelig spisetid. I en familie blev maden sat tidligt på bordet, allerede kl. 17¹⁵, fordi sønnen skulle til fodbold bagefter. I andre tilfælde udsattes middagen, til børnene eller de unge var kommet hjem fra fritidsinteresser eller arbejde. Middagsmadens tidspunkt blev også så vidt muligt rykket, alt efter hvilke

Tid til middagsmad. Billedcollagen viser fra venstre til højre:

Far kommer hjem. I de yngre familier »hjælper vi ad« med madlavning og andet husarbejde. Bordet bliver fint dækket til familiens middagsmåltid.

møder eller aktiviteter, de voksne skulle til.

Almindeligvis begyndte spisetiden et sted mellem kl. 18³⁰ og 19³⁰. De, der spiste meget tidligere, var næsten uden undtagelse folk, der samme aften skulle til »folkedans«, »bestyrelsesmøde«, »aftenmøde på arbejde« eller »forældrekonsultation«. Selv om der, som tidligere fortalt, var mange hjem, hvor man mødtes og hyggede sig lidt før madlavningen, var der også flere eksempler på, at maden var parat og blev sat på bordet, når det sidst ankomne familiemedlem dukkede op. En mand kom f.eks. ind ad døren kl. 18²⁵ og kl. 18³⁰ spiste familien. En anden mand ringede hjem og anmeldte forventet ankomsttidspunkt, så der kunne planlægges efter det. I et andet tilfælde var det kvinden, der ankom udmattet til hjemmet, hvor manden og børnene ventede med maden parat. Det skete dog også at man på forhånd opgav at spise sammen. Især, hvis et af familiens medlemmer helt fast fulgte et kursus eller gik til sport og kom så sent hjem, at børnene skulle have spist inden. »Min kone skal til gymnastik så hun må spise når hun kommer hjem«, skrev en mand, der nåede at spise med bør-

Telefonen ringede midt i middagen.

nene og bade dem, inden moderen kom hjem, så de begge kunne lægge dem i seng.

»Ulækker mad med champignons«

lød en 16-årigs beskrivelse af dagens middagsmad. Hvad maden bestod af, udover de åbenbart forhadte champignons, melder dagbogen intet om. Det var imidlertid undtagelsen fra reglen, så godt som alle dagbogsskrivere fortalte omhyggeligt, hvad dagens aftensmåltid bestod af d. 15. marts. »Svinekotelet med aubergine, tørret tomat, svampe, porrer, ruculla salat, feta, oliven og peberfrugt«, »fiskefrikadeller, pillekartofler, tomatsovs« eller »rester

af hamburgerryg, stuvet spinat, kogte kartofler«. Det er selvfølgelig umuligt, ved et strejftog gennem det indsamlede materiale, at fastslå, hvad der typisk stod på spisebordene i Frederiksborg Amt d. 15. marts. Det gennemgåede materiale tyder dog på, at der i høj grad blev kogt, stegt og brasert rundt om i hjemmene. Det var i vid udstrækning traditionelle danske retter som »frikadeller og kartofler« og »stegt rødspætte, kogte kartofler og persillesovs«, der blev lavet.

Det var mest kødretter, der blev sat på bordet, men ikke så få fik dog fisk af den ene eller anden art. Et ungt par, der havde benyttet det smukke vejr til en lille udflugt efter arbejdstid, fik ligefrem et festmåltid, baseret på fisk. På turen var de »heldige« at finde en fiskekutter, hvor de købte »en stenbider og et par skrubber«. Det blev til »franskbrød med stenbiderrogn, pyntet med lidt mayonnaise og dildkvist. Hovedretten var stegte skrubber med kartofler og persillesovs«. »Vi plejer ikke at få to retter, men med disse friske fisk måtte vi smovse lidt«. Det var dog de færreste, der kunne indpasse tilberedning af »spillevende fisk« i onsdagens middagsforberedelser. De stegte rødspætter, som flere fik d. 15. marts, kan jo lige så godt være tilberedt af friske som af dybfrosne fisk.

Hos et ægtepar var der koteletfisk på middagsbordet.

Børn og forældre til fællesspisning.

Blandt kødretterne lader det til, at det var frikadeller, der oftest var på bordet. Én skrev »hjemmelavede« frikadeller, en tilføjelse ikke alle har tænkt på, måske fordi det er en selvfølge. Koteletter hørte også til de populære retter den onsdag. Men ikke altid i den traditionelle version, stegt på pande. De kunne lige vel tilberedes som »koteletter i fad med squash og porrer« med pommes frites til, som et ægtepar fik den onsdag aften.

En forholdsvis ny råvare, kalkunkødet, var rigt repræsenteret i materialet. I nogle tilfælde tilberedt som en traditionel ret, »kalkunbryst udskåret som koteletter« serveret med »grøntsager« samt »kartofler, salat, kalkunkød«. I andre tilfælde tilberedt som gryde- eller wokretter med grønnsager.

Det var ikke kun de, der havde en eller flere at dele måltidet med, der satte varm mad på bordet. En ældre herre, der for kun et halvt år siden var blevet enkemand, lavede f.eks. »pølser, kartofler og grønt« og fik »æblegrød med flødeskum« til

dessert. En kvinde, der ligeledes var alene, lavede sig en »stegt forel med kartofler + gulerødder + broccoli. Derefter en portion Gaio yoghurt«.

Såvel moderne som de mere traditionelle retter fulgtes tit af pasta. »Fiskefrikadeller med pasta«, »pasta med kødstykker« eller »pasta med spinat og bacon«. Retter, der lader til at have taget over efter den for 15 - 20 år siden næsten enerådende pastaret, »spaghetti med kødsovs«, som dog også blev serveret d. 15. marts.

I tidens debat nævnes ofte med bekymring, at pasta og ris er ved at udkonkurrere kartoflens dominerende rolle i vores madkultur. Hvis de tilfældige nedslag i materialet fra Frederiksborg Amt kan tages til troende, er der næppe risiko for, at kartoffelen forsvinder fra vore middagsborde. Umiddelbart ser det ud til, at pastaen er særlig populær hos familier med mindre børn. Da pasta og spaghetti tiltaler mange børn, er det forholdsvis store forbrug hos netop disse familier måske simpelt hen et led i bestræbelserne på at servere noget, som alle omkring bordet kan lide. Enhver ved jo, hvorledes det kan ødelægge en god stemning, når der bliver serveret noget, som én eller flere er mindre begejstret for - som f.eks. »ulækker mad med champignons«.

»Nem mad«

Medens de, der spiste alene til hverdag, gjorde sig umage med at lave varm mad til sig selv eller for pensionisters vedkommende fik mad fra kommunen, var de, der kun undtagelsesvis var alene d. 15. marts, mere tilbøjelige til at springe den egent-

lige madlavning over. Manden var ikke hjemme, så det blev »en rest hjemmelavet pizza varmet i microovnen«.

»Smørrebrød og mælk, min mand er på forretningsrejse«. En anden kvinde, hvor børnene var hjemme men manden ude at rejse, lavede »toast med skinke og ost. Vi spiser ellers altid rigtig mad med sovs og kartofler, men farmand er ikke hjemme, så derfor NEM mad«. Det er interessant, at en spise, der blev introduceret som færdigkøbt fastfood, nemlig pølsevognens parisertoast, nu også er noget, man selv laver derhjemme. Andre eksempler er »hjemmelavet burger« og »hjemmelavet pizza«, som optrådte i nogle dagbøger.

På trods af de mange udfoldelser i køkkenet var der dog nogle, der d. 15. marts spiste færdigkøbt mad. Her lod pizzaen til at være det mest populære. En pige i 2. klasse anførte en af grundene til, at d. 15. marts var en god dag, »vi fik cola og pizza fra pizzeriaet til aftensmad. Det får vi meget sjældent.« Årsagen til de ekstraordinære pizzaer var, som i så mange andre tilfælde, at der var indtruffet lidt specielle begivenheder. I dette tilfælde var »mormor, moster og kusine« kommet på besøg. I et andet tilfælde gik der bud til pizzamanden i forbindelse med, at bedsteforældre, forældre og børn var samlet, fordi der var indtruffet et uventet dødsfald i familien. Hos en familie stod aftensmaden på »burger fra pizzamanden«. »Vi køber normalt ikke fastfood«, men denne aften skulle de til forældrekonsultation, så tiden var knap. Således var det i de forholdsvis få eksempler på fastfood, der optræder i materialet. »Pizza og Cola« og »bur-

ger og sodavand« indtaget på arbejdet, henholdsvis i forbindelse med overarbejde og aftenvag, hørte også til de tilfælde, hvor indtagelsen af fastfooden var en praktisk løsning.

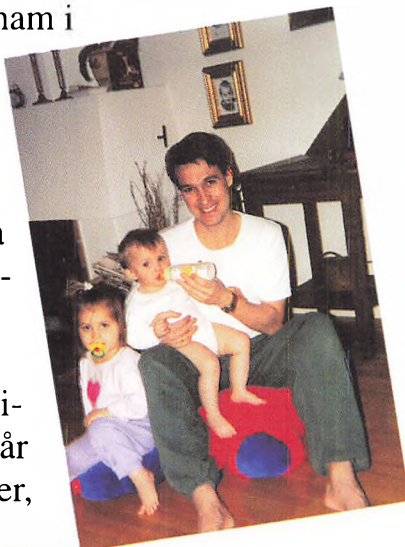
For en pige på 14 år var pizzaspisningen ikke en nødløsning, men derimod med til at gøre dagen »god«, hvor hun havde haft det »sjovt hele dagen«. Hun var nemlig, bortset fra et meget kort ophold hjemme, efter skoletid ude sammen med sine venner hele eftermiddagen og tog efter pizzaspisningen på ungdomsskole. Dette er et af de meget få eksempler, der umiddelbart findes i dette materiale, på det, man kan kalde den amerikanske livsstil, hvor hvert familiemedlem spiser hvor og hvornår det passer den enkelte, frem for at samles med familien. Kun en nøje gennemgang af hele materialet vil kunne give et mere udtømmende svar på, om det er en mere udbredt tendens, end det umiddelbart ser ud til.

»En dejlig læseften indtil sengetid«

Et ægtepar, hvor den ene var pensionist, havde en stille og rolig aften. »Vaskede op efter middagsmaden og derefter en dejlig læseften indtil sengetid kl. 23« lød den korte beskrivelse. Et andet ægtepar, der begge var udearbejdende, havde også en »dejlig rolig aften. Vi så fjernsynsprogrammet igennem ..., der var ikke noget vi havde lyst til at se, så vi besluttede os til at læse i stedet«. Inden skulle der dog ryddes op efter middagsmaden og »køgevasken« hænges »til tørre«. Det var langt fra det eneste sted, der blev ordnet vasketøj eller an-

det husligt arbejde i løbet af aftenen. I mange hjem, hvor der ikke var hjemmegående voksne, udførtes en del husholdningsarbejde denne onsdag aften. Der blev f.eks. »skiftet sengelinned«, »ryddet op«, »gjort rent«, strøget »et par skjorter« eller »noget tøj« og ikke mindst »smurt madpakker«. Også de, der havde betalt sig fra at gøre rent, måtte i gang med at »rydde op så der blev klar til rengøringen i morgen«, som en kvinde med en lang arbejdsdag bag sig beskrev en af aftenens opgaver. Der blev dog tid til meget andet. I hjem med små og mindre børn var det børnene, der prægede aftenens tiltrækkelser. »Godnathistorie for børnene« eller »lavede lektier med sønnen, fik ham i seng, læste for ham«.

De lidt større børn, der kunne være længere oppe, kunne være med til et spil. En far til en pige på 10 år »spillede backgammon med datteren« ind imellem aftenens øvrige gøremål. I en anden familie spillede en pige på 8 år »kort med min storesøster,

*Herover:
I de yngre familier tager fædrene ofte deres del af tønnen med børnene.
Til venstre:
Morgenmaden forberedes aftenen før.*

De sidste 10 minutters computerspil inden sengetid.

mor og far, vi spillede "500". Det var hyggeligt at spille kort«, sluttede hun dagbogen. Så selv om mange børn, unge og nogle voksne brugte en del af aftenen til at spille på computer, er de gammeldags kortspil altså stadig i live i år 2000.

Familiemedlemmer kunne også samles om fjernsynet, som i de fleste hjem var tændt i kortere eller længere tid. Fjernsynet lader imidlertid ikke til at have den altdominerende rolle i aftenens forløb, som man indimellem forestiller sig. »1/2 times fjernsyn, to timers arbejde« eller »så resten af en udsendelse om en landmandsfamilie«, hvorefter det gjaldt papirarbejde inden sengetid ved midnatstide.

Den fjernsynsudsendelse, bortset fra de forskellige nyhedsudsendelser, der hyppigst nævnes i de gennemgåede skemaer er Ally, en amerikansk serie om en nogle og trediveårig kvindelig amerikansk advokat. Flere, der ikke kunne se den direkte, optog den, eller fik den optaget. En ung pige mente ligefrem, at det var med til at gøre dagen god, »at min yndlingsserie var i fjernsynet«. En mor, der var kommet lidt sent hjem, »kom til at se Ally«. Umiddelbart skulle der jo ikke være noget i vejen for, at en voksen kvinde, der havde været på arbejde hele dagen, slappede af over en serie. Det viste sig imidlertid, at hun havde arbejde med hjem, som hun først kom i gang med ved titiden og ikke blev færdig med før halv et om natten. Hun var, som tidligere fortalt, langt fra den eneste, der måtte bruge en del af den såkaldte fritid på at passe sit arbejde. »Lettere kontorarbejde fra hjemmear-

bejdspladsen«, »læste en del materiale som jeg skal bruge til et møde i morgen«. Aftenen var også arbejdstid for de skole- og gymnasieelever, der ikke var blevet færdige med lektierne. »Datteren sad på sit værelse og skrev rapport på computeren« skrev en mor. En gymnasieelev havde en klassekammerat på besøg, så de kunne lave spansk-opgaven sammen, »vi så også fodbold Champions League«, fortalte han. Om det nu var opgaven eller fjernsynet, der gjorde, at det blev sent, skal være usagt. Under alle omstændigheder blev klassekammeraten og overnattede og de sov omkring kl. 23³⁰.

»Snakkede i telefon med min datter«

Aftenen blev i høj grad brugt til at opretholde kontakter med folk uden for hjemmets fire vægge. Lige som om eftermiddagen, men med langt større intensitet, var der gang i telefonerne og e-mailen. En kvinde, som ikke havde set sin datter på 21 år og svigersøn siden jul, brugte således en halv time af sin aften på at tale med datteren om dennes planer for uddannelse og om det bedste tidspunkt at få børn på - under eller efter uddannelsen? Andre talte med børn eller bekendte, som opholdt sig i udlandet. En del foretrak at bruge e-mail i stedet, »lavede og sendte et fødselsdagskort over internettet«, berettede en kvinde i 50'erne. Tiden med computeren blev også, men ikke i så høj grad, brugt til at være på internettet i al almindelighed, enten man nu »chattede«, søgte forskellige oplysninger eller underholdning. En måde at få en form for kontakt

En lur på sofaen til fjernsynet.

med andre mennesker og meninger, som også indgik i hverdagen d. 15. marts.

Der var dog tilsyneladende flere, der brugte aftenen til på traditionel vis at møde andre ved at gå til foreningsmøder, foredrag, sport, gymnastik, folkedans eller »til syklub hos genboen«. En del forældre og nogle børn var af sted til de mange forældrekonsultationer, klassemøder eller præsentation af klassens projekt, der gik for sig den onsdag aften.

Selv om en onsdag aften ikke er den ideelle dag at gå ud på, var der ikke så få, der mødtes under private former. Det var ikke mindst fødselsdage, der blev holdt på dagen i stedet for at blive skubbet til weekenden. Til et af aftenens fødselsdagsselskaber var der først fem gæster til spisning og siden kom flere familiemedlemmer og venner til den efterfølgende lagkage, kringle, cacao og kaffe. Til slut kom sodavand, danskvand og en enkelt øl på bor-

Der er dækket op til fødselsdagsfest i alrummet.

Kaffe og avec som afslutning på en fødselsdagsmiddag.

det. Til en anden fødselsdag var der lavet tag-selv bord. En rund fødselsdag blev derimod fejret med en traditionel to-retters menu efterfulgt af kaffe og cognac eller likør.

Men der behøvede ikke at være nogen særlig anledning til at familiemedlemmer besøgte hinanden. En pige og hendes forældre spiste flæskesteg sammen med bedsteforældrene, og det var, fortalte pigen, »en god dag fordi vi var sammen med mor og morfar«. Børnene var i det hele taget glade for at være sammen med deres bedsteforældre og der var adskillige, der af forskellige grunde tilbragte aftenen eller natten med bedstemor eller -far. En 3-årig var hos morfar, fordi faderen var ude at rejse og moderen skulle til aftenmøde. Den lille havde det »pragtfuldt«, men moderen savnede ham. To større børn på 9 og 13 år, hvis forældre ligeledes skulle til møde, blev passet af bedstemor, som

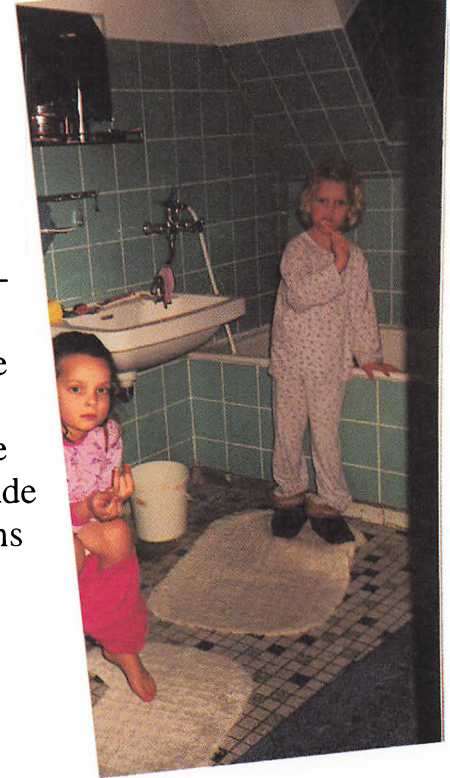

Børnebørnene indtager en vigtig plads i bedsteforældrenes liv og viceversa.

havde det »vældig godt sammen med børnebørnene«. De »læste lektier, hvorefter vi spillede matador og sludrede sammen og så lidt TV til kl. 21, hvor den yngste skulle i seng«. Derefter fortsatte hyggen med den ældste indtil dennes sengetid. Mens det i disse og mange andre tilfælde lykkedes at få et pasningsproblem ændret til et hyggeligt samvær mellem generationerne, var der d. 15. marts også bedsteforældre, der måtte sige nej til børnenes ønske om at træde til. Det kunne ikke lade sig gøre p.g.a bedsteforældrenes egne gøremål.

»Det er et problem med erhvervsaktive bedsteforældre«, skrev en 52-årig bedstefar. Alt i alt skal det, som en mormor skrev, fremhæves for vor eftertid, »at vi var mange bedsteforældre, der på denne tid passede vore børnebørn«, både i dagens og i aftenens løb.

Børnene belaver sig på at gå i seng.

Hygge i sengen inden sovetid.

»En ganske almindelig onsdag«.

»Kedeligt med overarbejde så man ikke nåede at putte sine børn« skrev en bankansat, der først var hjemme kl. 21³⁰. En anden kvinde var også træt af overarbejdet, der d. 15. marts havde stået på i tre uger og den dag betød, at hun fik fri kl. 21 i stedet for kl. 16 som sædvanligt. En mand tilbragte tiden fra kl. 7³⁰ til kl. 23 på sin arbejdsplads i København og nåede først hjem til den sovende familie en halv time inde i det nye døgn. Han var åbenbart i højere grad end de to kvinder vant til, og indstillet på, skiftende arbejdstider og jævnlige aftenarbejde, så han havde, på trods af den lange dag, haft en »god dag«. Det ser ud til at mange, både mænd og kvinder, arbejdede langt mere end de officielle 37 timer om ugen. Det lader umiddelbart til, at de fleste mænd havde det udmærket med det, hvorimod nogle af kvinderne følte sig pressede af det meget arbejde. »... arbejder for længe på arbejde og arbejder også for meget herhjemme. Alt for lidt tid sammen med børnene«, som en 37-årig mor skrev. Sådanne overvejelser om forhold mellem arbejdsliv og tid til børn og familie gik igen i mange af dagbøgerne og lod til at være et af de få negative træk ved dagliglivet i Frederiksborg Amt år 2000. Der blev ellers, som fortalt, gjort en del ud af at få familielivet til at fungere. Om morgenen, om eftermiddagen og ikke mindst til middagsmaden forsøgte mange at samle familien til fælles samvær. Det ser ud til, at der i år 2000 er større

Billedet side 48: Det dejlige, omend meget kølige solskinsvejr bliver nydt i fulde drag her ved kysten. Billedet til højre: Ved indkøbscentret.

flexibilitet i familiens samliv end der var i mellem-og efterkrigstidens idealfamilie, hvor den hjemmegående mor burde have maden parat præcis på det sædvanlige tidspunkt kort tid efter faderens hjemkomst.

Dengang det var en dødssynd for børnene at “komme for sent” ind til middagsmaden og en stor del af bordkonversationen bestod af “børn taler ikke, når de voksne taler”, “sid ordentligt” og ikke mindst

“man spiser det, der bliver sat på bordet”. Da danskerne begyndte at rejse på charterferie, vendte de hjem og fortalte, hvordan sydlændingene “forgudede” deres børn, der tilsyneladende fik lov til at gøre, som det passede dem. I dag er det vores børn, der sidder uroligt ved bordet og bliver lyttet til, når de fortæller - og stort set nøjes med at spise det, de kan lide, hvis der ikke på forhånd er blevet taget hensyn til deres smag. Det kan kaldes sædernes forfald, men måske er det tidens metode til at danne et fælles rum og oplevelser i en hverdag, hvor familiens medlemmer ellers er spredt. De lidt ældre, enten par eller enlige, lagde også vægt på middagsmaden og satte i mange tilfælde lække-

rier på bordet på denne almindelige onsdag og lod til at hygge sig over maden. Den energi, der bliver lagt i middagsmaden og omhuen for, at flest mulige kan deltage, tyder på, at frygten for at “amerikaniseringen” af dansk mad- og måltidskultur er stærkt overdrevet. I stedet for kunne man forestille sig, at den danske måltidstradition måske mere nærmer sig den sydeuropæiske. Sene måltider, hvor hele familien samles og hvor der bliver taget vide hensyn til børnene både med hensyn til maden og bordmanererne. Muligvis er det de - i dette materiale meget få - unge, der foretrækker at spise pizza med vennerne frem for at være hjemme, der kommer til at tegne fremtidens billede, men som det ser ud i år 2000, er der ingen grund til at tale om, at den danske måltidskultur er forsvundet.

Der blev den 15. marts brugt energi på pleje af fa-

milieliv og andre sociale relationer. Arbejdslivet fyldte dog også meget i dagbogsskriverens bevidsthed. Når det skulle afgøres, om dagen havde været god eller dårlig, spillede for-

Vasketøjet, der blev hængt til tørre om formiddagen, kunne tages ned lige inden solnedgang.

holdene på arbejdspladsen en vigtig rolle. For enkelte var det det eneste afgørende. En arbejdsleder skrev således, at det havde været en god dag, fordi »der havde været nok personale på arbejde«. For en anden var begrundelsen »fik meget arbejde fra hånden«.

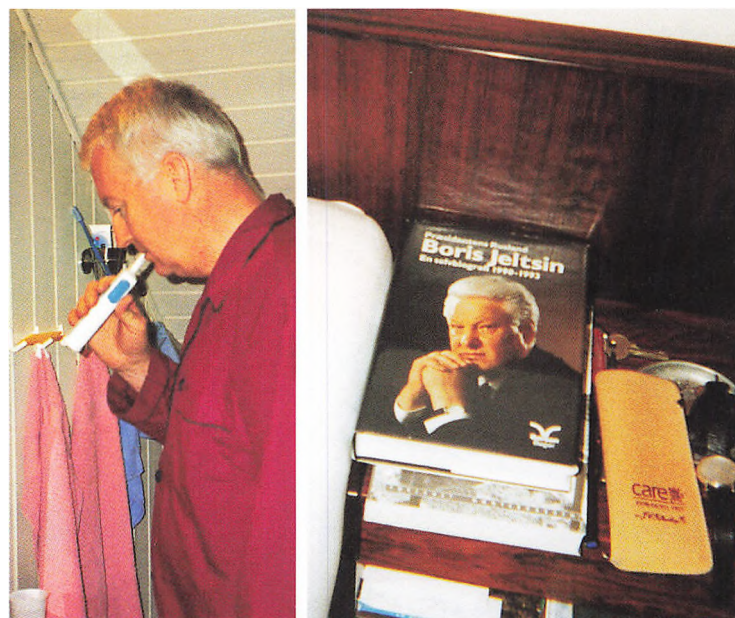
Når arbejdet således var så væsentligt og langt de fleste gav udtryk for, at de var glade for at bo, hvor de boede, giver det en forståelse for, at så mange var villige til at »spilde deres tid med transport«. Ligesom den 41-årige mand, der ikke kunne tænke

sig at flytte og holdt meget af sit arbejde, selv om det indebar 50 kilometers kørsel i myldretiden.

Det var imidlertid ikke alene på selve arbejdspladsen, der blev arbejdet. Mange tog arbejde med hjem eller arbejdede hjemmefra. Ikke mindst den moderne teknologi var medvirkende til at udviske skellet mellem arbejdstid og fritid og var med til at stresser nogle kvinder, der arbejdede hjemme om aftenen. Til gengæld var IT forudsætningen for, at mor eller far kunne arbejde hjemme og være der, når børnene kom fra skole.

Det er interessant, at ikke alene børn og unge, men også voksne med hjemmearbejde, gik lidt til og fra arbejdet. Ind imellem blev der ordnet huslige opgaver, set fjernsyn og hygget lidt med de andre.

Tandbørstning med elektrisk tandbørste før sengetid. Natbordslekturen den 15. marts.

En arbejdsstil, der ligger langt fra det gamle ideal om at koncentrere sig og blive færdig, så man kunne holde fri med god samvittighed.

Computer og internetopkoblinger blev også brugt i privatlivet. Oftest hos de unge, men også hos voksne, herunder ikke så få midaldrende kvinder. Disse brugte ikke kun maskineriet til underholdning men også til at supplere telefonsamtaler og brevveksling. Her var åbenbart et punkt, hvor den ny teknologi passede som hånd i handske til en af de traditionelle og ganske tidskrævende kvindeopgaver, »at holde kontakt til familie og venner«, som en 66-årig kvinde beskrev én af sine opgaver som husmor. Til de traditionelle kvindeopgaver hørte også det huslige arbejde og bortset fra de yngre familier, der lod til at fordele det nogenlunde ligeligt og de nævnte hjemmegående mænd, var det

i vid udstrækning stadig kvinderne, der varetog størsteparten af husholdningen. Der var kvinder, der havde svært ved at få arbejde og familieliv til at gå op i en højere enhed.

Der er dog intet, der tyder på, at sådanne problemer helt fik lov til at spolere deres dage, for som en skrev »der er da heldigvis også dage med mindre arbejde«. Generelt syntes langt de fleste dagbogsskrivere, kvinder som mænd, da også, at den 15. marts havde været en god dag. »Jeg har følt mig godt tilpas, har udrettet en del på mit arbejde, haft lidt tid sammen med min mand og søn ...«. Eller, som en »årgang 1944« udtrykte sig: »Det har været en ganske rar dag uden de helt store begivenheder, men det kan man jo heller ikke forvente på en ganske almindelig onsdag«.

Spørgsmålene: »Betyder det noget for dig, at du bor i Frederiksborg Amt? Og i givet fald hvad?« er spørgsmål, som de fleste skal tænke lidt over. Det kunne være en begrundelse for at springe spørgsmålene over, og det er der da også nogle, der har gjort, men heldigvis er der også mange, der har taget udfordringen op og givet nogle ofte meget velbegrundede svar.

Når man bladrer gennem besvarelserne, er der rigtig mange, der svarer: Ja, det betyder noget for dem at bo i Frederiksborg Amt, og det er først og fremmest naturen og amtets geografiske placering tæt på hovedstaden, der er begrundelsen.

En 36-årig mand fra Horns Herred svarer: »Ja, det er et skønt område naturmæssigt, og det er alligevel tæt på storbyen.« En 59-årig kvinde fra Fredensborg udtrykker det sådan: »Ja, her er vand og skov, og det er tæt på København« og en mand fra Gilleleje: »Her er frisk luft, det er tæt på skoven, og så kan man se horisonten«. En del svarer også, at det betyder meget at bo her, når man har børn. En journalist fra Horns Herred svarer: »Ja, rart især med barn at bo i naturskønne omgivelser – tæt på København« mens en mor fra Helsingør ikke er helt enig i det med afstande: »Ja, det er langt fra København (som jeg savner), men godt for min datter at vokse op her«.

Langt de fleste sætter altså lighedstegn mellem Frederiksborg Amt og Nordsjælland og opfatter det hele som et geografisk område med en dejlig natur.

Et andet meget brugt argument er, at her har man altid boet. En ældre kvinde fra Allerød Kommune

udtrykker det således: »Har boet her altid« eller som en 61-årig kvinde svarer: »Ja, fordi her er jeg født og har altid boet her bortset fra 6 år i min pure ungdom. Jeg er vist det man kalder en hjemmefødning?« Og det behøver man ikke at undskylde, når man bor i Frederiksborg Amt, for her er der mange hjemmefødninger. En allerødaner svarer: »Ja, jeg har boet her altid, minus 5 uger i Australien« og en pensionist på 69 skriver: »Ja, fordi jeg er født og opvokset her og altid har følt mig hjemme

her«. En 46-årig driftsoperatør er flyttet temmelig meget rundt indenfor amtsgrænsen: »Ja, ... har næsten altid boet i Nordsjælland (hier ist meine Heimat): i Uvelse, Esbønderup, Smidstrup, Dansstrup, Hornbæk, Helsingør, Humlebæk, Fredensborg, Hillerød, Nødebo, Østby, Dalby, Gerlev, Jægerspris«. Den er svær at slå!

Med til svaret, at man altid har boet her, hører ofte, at familien og vennerne også bor her. En 28-årig studerende forklarer det sådan: »Ja, det betyder jo,

at når man er opvokset i et amt, så har man alle sine venner og i mit tilfælde også den allernærreste familie indenfor et overskueligt område.« Flere henviser til »her bor børn og børnebørn«, »tryghed, tæt på familie og venner« eller »et stort netværk«. Og netværket betyder virkelig meget for de fleste lige fra småbørnsfamilier til pensionister. Som en 81-årig enke skriver: »...her har jeg venner og bekendte, gode naboer, jo, her er rart...« Mange tager måske netværket for givet, men når man mangler det, er det noget, der kan mærkes. Se bare, hvordan en 43-årig tilflytter fra Ålborg beskriver det: »Ja, ... der er langt til det familiære netværk. Der er ingen at trække på/få hjælp fra i hverdagen«.

Selvom langt hovedparten af besvarelserne opfatter spørgsmålets Frederiksborg Amt som det geografiske område, er der også mange, der tolker spørgsmålet som: Gør det en forskel at bo i netop dette amt i forhold til andre amter?

Her er forskellige udsagn om dette: En leder på et familiecenter svarer: »Ja, det er et amt, der er på forkant med forebyggelse indenfor den sociale sektor«; en mand fra Helsingør: »Mindre tilfældig administration end i andre amter«; en mand fra Allerød: »Der er offentlige hospitaler og den offentlige trafik er godt udbygget«; en elektronikmekaniker: »Amtssygehusvæsenet er ikke det dårligste...« og en 72-årig pensionist: »ved mit møde med sundhedsvæsenet...oplevede jeg en enestående god og professionel behandling fra såvel lægers som sygeplejerskers side. Jeg føler, at amtets politikere gør deres allerbedste for at betjene borgerne, omend

de økonomiske midler beskæres hårdhændet ved hvert års budgetlægninger«. En folkeskolelærer: »Gode gymnasier og en effektiv amtscentral«.

Nogle er også negative overfor amtets indsats og betydning som f.eks. en 50-årig kvinde: »Nej, amtet gør ikke noget for mig specielt, i hvert fald ikke andet end andre amter ville gøre. Jeg kunne ligeså godt bo i Viborg – men der vil dialekten nok gøre det besværligt«.

Andre føler sig ramt af nedskæringer og besparelser på sygehusområdet: En 23-årig gravid »...kan ikke få lavet en scanning af mit barn – amtet sparer. Derfor har jeg fået lavet en scanning på Privathospital DK og måtte selv betale«, og en 36-årig kvinde er frustreret over, at »...amtet forrige år ikke ville stille kaution for min mands behandling på Rigshospitalet for kræft. ”Almindeligt for Frederiksborg Amt”, sagde Rigshospitalet. Måtte kæmpe en kamp for kautionen, men ved ikke om der skal kæmpes mere på den konto«.

En del besvarelser går også på, at der er gode muligheder for at få kulturelle oplevelser, når man bor her i amtet. Man er tæt på museer, udstillinger og

teatre både indenfor og udenfor amtet, og der er mange tilbud om sportsaktiviteter.

Der er også nogle børn og unge, der på voksen-skemaet har svaret på, om det betyder noget for dem at bo i vores amt. Nogle af svarene ser sådan ud: »Ja, min mor er ansat i amtet«. »Nej, - jeg har aldrig boet i andre amter«. »Ja, jeg vil kun bo her«. »Ja, jeg gider ikke at bo i Københavns Amt« og »Ja, dårlige vejforbindelser, jyderne har alle motorvejene. Det er et godt amt at bo i«.

En del af det folk roser/kritiserer må tilskrives den kommune, de bor i f.eks. »gode stisystemer, godt genbrugssystem, containerpladsens åbningstid«, »afsindig dyre daginstitutioner, hyggeligt lokalsamfund, godt sted at vokse op« eller »vi har den friske luft i Lyngø«.

Andre argumenter har hverken amt eller kommune indflydelse på: en tilflytter fra Esbjerg henviser til »godt vejr i forhold til Vestjylland«.

Generelt er langt de fleste glade for at bo i Frederiksborg Amt og en 64-årig efterløkker sammenfatter det hele i svaret: »Godt sygehus. Godt miljø. Skøn natur. Pragtfuldt sted at bo«.

Sådan bor vi

»Havde jeg vidst, at man bliver så harmonisk af naturen, var jeg flyttet for mange år siden« gav en 40-årig kvinde som forklaring på, hvorfor hun valgte at flytte til Frederiksborg Amt, »væk fra storbyen og larmen«

I dagbogsskemaet var der ikke afsat plads til en egentlig beskrivelse af boligen, udover typen. Alligevel kommer den måde, vi bor på til udtryk i de førte dagbøger, ved at flere valgte hjemmets indretning som en af de tre ting, man mente skulle på museum, hvis dagliglivet skulle vises for vores efterkommere. Dette må også opfattes på den

måde, at boligen står som et væsentligt element i vores opfattelse af vores egen hverdag.

Husholdning og boligindretning er in. Alene det antal programmer i tv, hvor forskellige hjem og livsstil vises frem, viser klart den store interesse,

der er for disse emner. Der kan således påvises en stigende fokusering på hjemmet og indretningen af hjemmet.

I fotorapporterne har mange dokumenteret deres måde at bo på. Det væsentlige ved disse fotorapporter set i et historisk lys er, at det afspejler hverdagslivet og ikke en iscenesættelse af, hvordan vi ønsker at vores bolig skal fremtræde - langt de færreste bor vist som det fremstilles i de mange livsstilsmagasin. Selvom man af fotoserier af

Svenske træhuse (øverst) og amerikansk inspirerede typehuse (t.h.) er et dominerende element i amtets nybyggeri.

*Billedet yderst t.v.: Typisk parcelhusvej. I dagtimerne er der ikke megen trafik.
Billedet t.v.: Etagebyggeri med udenomsarealer, der anvendes til leg. Ikke al leg foregår ved computeren.*

boliger i ugebladene får en fornemmelse af, hvad der præger tiden, ligesom fra tv-programmer, er de ikke autentiske og har dermed ikke den samme udsagnskraft som foto af rigtige og beboede hjem. Det er hovedindtrykket, at der i fotorapporterne tegnes et bredt udsnit af, hvordan man har valgt at bo i år 2000. I det følgende ses en gennemgang af de forskellige indtryk, der fremkommer i materialet med hovedvægten lagt på fotorapporterne.

Nærheden til København og Nordsjælland som et rekreativt opland til hovedstaden har også sat sit præg på boligtypen i Frederiksborg Amt, idet langt den overvejende type af bolig er huse med tilhørende have. Etagebyggeriet er naturligt nok koncentreret til de større byer. Især i Helsingør og Hillerød samt i de kommuner, der grænser op til Københavns Amt, ses et markant indslag af etageejendomme. Stuehuse hørende til landbrug som boligform er ganske begrænset og formentlig drives kun få af disse som heltidslandbrug. Sommerhuse anvendt til fritidsbrug eller helårsbeboelse er koncentreret til enkelte kommuner: Jægerpris, Græsted-Gilleleje, Frederiksværk og Helsingør.

I Frederiksborg Amt som helhed fordeler størrel-

sen af boligerne sig med 2% mindre end 40m², 22% er mellem 40 og 79m², 34% er mellem 80 og 119m², 27% er mellem 120 og 159m² og endelig er 14% større end 160m². Dette skal ses som et gennemsnit for amtet med visse lokale forskelle, i en lang række kommuner er således over halvdelen af boligerne over 120m². Størrelsen af det gennemsnitlige hus er støt stigende og denne tendens tyder alt på vil fortsætte i fremtiden.

Huspriserne er steget markant i slutningen af 1990'erne. I perioden 1985 til 1994 steg huspriserne med gennemsnitligt 29 % i Frederiksborg Amt, til sammenligning er tallet 77% for perioden 1995 til 2000. At de stigende huspriser har en stor indflydelse på privatøkonomien er oplagt, priserne gør det vanskeligt for førstegangskøbere at etablere sig i egen bolig. Dette går også igen i dagbogsmaterialet, idet en 40-årig konkluderede: »nul penge, for høj skat og dyre huse«. En anden følte sig bundet til sin nuværende bolig, idet de høje priser ikke muliggør en flytning. En 38-årig: »småt med penge - dyre huse«. En anden løsning valgte en 53-årig kvinde: »Det er et meget kønt amt, vi har det rart her, men det er for dyrt, så vi flytter til Lolland om et års tid, fordi min mand går på efterløn«.

Det høje huslejeniveau gør gode og billige boliger

T.v. og herunder: Et kig ind i et par stuer.

eftertragede, hvorfor der også er mange, der har vanskeligt ved at finde egnede boliger: »det er bare et stort problem at få en lejlighed at bo i«. Dette gælder især uddannelsessøgende, da der er få kollegier og ungdomsboliger i amtet. En 24-årig studerende bor således hos et familiemedlem, da det er vanskeligt at finde et lejet værelse og der er stor bolignød for tilflyttere til Nordsjælland. En anden løsning på boligproblemet er, at vælge at bo i noget, der i virkeligheden ikke er egnet til beboelse. En veluddannet 30-årig skrev: »Derfor søger jeg en anden bolig, så mit tøj ikke lugter muggent«. Andre vælger at bo i sommerhus hele året efter at have søgt kommunen om dispensation, som en 60-årig efterlønsmodtager »Mit hus er sommerhus, som jeg har fået lov til at bo i hele året«. Hovedindtrykket af dagbogsbesvarelserne er dog en stor tilfredshed med at have valgt at bo i Frederiksborg Amt. En 45-årig lærer der »flyttede for et år siden til Frederiksborg Amt,

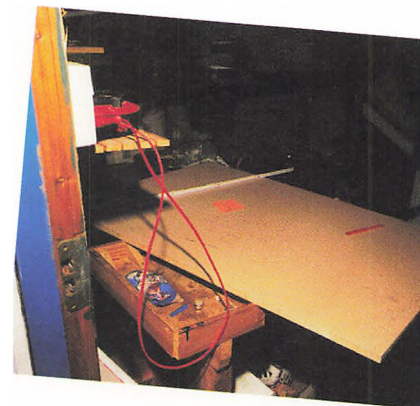
sætter specielt stor pris på naturen i området – de mange cykelstier/ruter er et stort plus«. »Nemmere at komme til København med de offentlige trafikmidler« skrev en 60-årig. »Kan godt lide at bo i grønne omgivelser uden for meget forurening og støj«. Natur og rekreative områder er de gennemgående argumenter, der nævnes i forbindelse med valget af Frederiksborg Amt til bopæl. Også nærheden til arbejde spiller ind, en 44-årig mand beskrev »nærhed til job meget vigtig«. Enkelte nævnte den lange afstand til København, en stu-

derende skrev: »Det er dejligt at bo på landet, men der er til gengæld en lang vej til studierne hver dag. Men rejsen er ikke uoverkommelig, hvilket er et plus«.

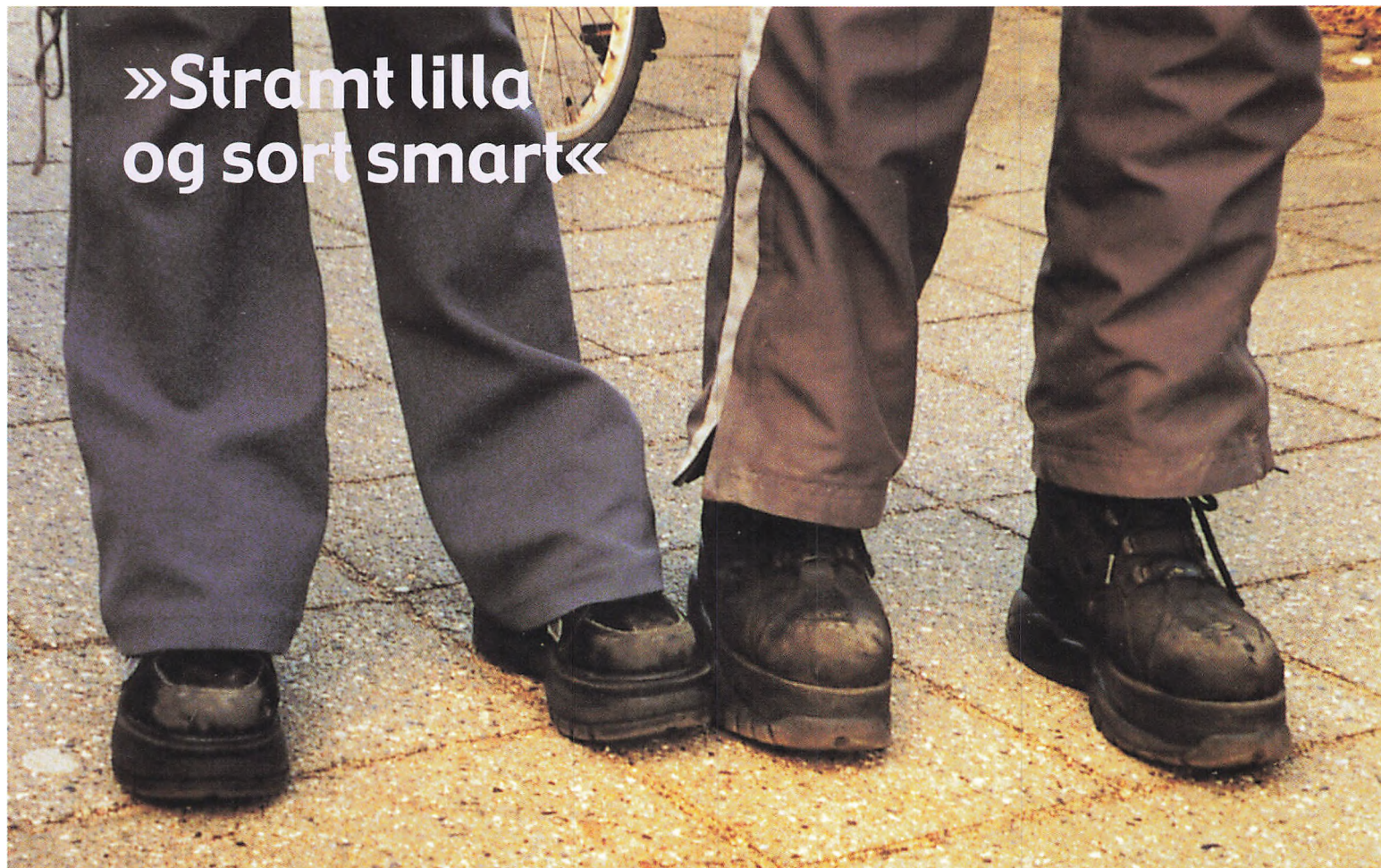
Singlekulturen er for alvor slået igennem; på det seneste er antallet af husstande med kun en person steget markant. Hver tredje bor således alene i Frederiksborg Amt, selvom den traditionelle kernefamilie stadig er den overvejende boform, dog findes der i dagbøgerne også eksempler på andre måder at bo på. Flere generationer har således valgt at bo sammen i selvstændige boliger, bedsteforældre, forældre og børnebørn. Et 20-årigt barnebarn, der er hjemvendt fra et udlandsophold bor hos sin

72-årige bedstemor. Andre har valgt at bo i bofællesskaber med selvstændige huse, men med et fællesskab omkring spisning og hele bebyggelsen. Ældrekollektiver ses også, hvorimod egentlige kollektiver med fælles husholdning ikke er fremtrædende i materialet.

Billedet herover: Mange vælger selv at reparere, restaurere og indrette deres bolig, hvorfor et veludstyret hobbyværksted er nødvendigt for handymanden.

Billedet t.v.: I børnenes værelse er alt samlet på eet sted. Høj prioritet har musikanlæg, computer, mobiltelefon og TV, medens ølkassen kan fungere som møbel.

Sådan beskriver en 8-årig skolepige det tøj, hun tog på tidlig onsdag morgen den 15. Marts 2000. Som med resten af denne rapport gælder det også for oplysningerne om påklædningen, at der er tale om stikprøver. Da skemaerne er udformet som et voksenskema og et skema til skolebørn, får vi kun meget få besvarelser, der omhandler baby- og småbørnstøj. Dette afsnit beskriver derfor kun tøj

fra ca. 6 år og opefter.

Når man ser på det beskrevne pigetøj, tegner der sig meget hurtigt en tendens, og den beskrivelse den 8-årige giver: »Stramt lilla og sort smart« er meget dækkende for det pige- og teenagetøj, der fortælles om i dagbogsskemaerne.

Det er tydeligt at se, at tøjets farve og snit betyder utroligt meget for pigerne. Sort er en ”sej” farve,

der bliver brugt af rigtig mange. En 17-årig gymnasie-elev beskriver sit tøj sådan: »Sorte bukser med slids, sort turtleneck-top, sorte sokker, sort 3/4-ærmet skjorte uden knapper«. Tit er det sorte kombineret med en kontrastfarve som hvid, rød, limegrøn, grå eller lilla. En hel del bruger også blåt sammen med eller i stedet for sort, og her udgør cowboy-tøj en stor procentdel af det blå. En pige på »14 1/2 år« var iklædt »Cowboy-bukser med mega

meget vidde og en sort rulle-kravebluse, grå Peter Plys-sokker og sort undertøj, bh og trusser«.

Næsten alle i stikprøverne havde lange bukser på den 15. marts, hvilket nok skyldes vejret. De beskrevne bukser er næsten udelukkende med brede ben: »hvide trompetbukser, de går helt ud over mine fødder...«. Dog er jeg stødt på en håndfuld piger, der skriver, at de har »pop-tøj« på, og det kan godt være bukser med snore forneden.

Man kan evt. have et skørt ud over bukserne, som det ses på billedet af pigen til venstre. Som overdel er stropbluser meget brugt, men en T-shirt »med en sej pige« eller »en kanin, der rækker fuck-finger, og der står fuck nedenunder« kan også bruges. Derover har man en langærmet, varm trøje gerne med lynlås eller en sweatshirt, som man ser på tegningen herunder.

Mange af pigerne fortæller uhyre detaljeret om de enkelte tøjdele, og hvordan de arrangeres. En pige på 13 år fortæller: »Jeg tog mine nye søgrønne bukser på, mit frynsetørklæde i limegrøn, som jeg bandt rundt om bukserne i en knude i siden, og så tog jeg en sort bluse med V-hals og derudover tog jeg en højhalset bluse på i lime- og mørkegrønne sribede farver på. Indenunder bukserne tog jeg sorte strømpebukser på, - for der er jo vinter.«

Da dagbogsskemaets spørgsmål om: »Hvilket tøj tog du på«? kom lige efter spørgsmålet om, hvornår man stod op, får vi næsten ingen oplysninger

om overtøj og fodtøj for pigernes vedkommende. Dog har en pige fra Allerød afleveret den på foregående side viste tegning af sit tøj og sko, en pige fra Jægerspris havde »sorte, korte vinterstøvler« på. Og vi har heldigvis også et par af fotoprojekterne, hvor der er billeder af sko. På billedet side 61 ser man »De moderne høje sko«, og det er altså sko med tykke plateausåler, der er det store hit. En 13-årig pige fortæller under spørgsmålet, »Hvad lavede du i frikvarterene«? at »Lærkes Buffalos gik i stykker. De var rigtig dyre, så hun græd meget. Jeg har de samme støvler som hende, så jeg vil passe godt på mine. De kostede 1.100 kr.« Her har vi en anden tendens i beskrivelserne: Hvis man har mærketøj, bliver det helt sikkert fortalt. En gymnasieelev skrev: »Sort striktrøje fra H&M i mohair. Grå bukser med vidde fra Freeman T. Porter«, og en 12-årig pige havde »en rød Only-bluse med stor krave og Only-bukser med store lommer« på.

Endelig er jeg stødt på en beskrivelse af pigenattøj: »Jeg har nattøj på, der er i to dele og lyserødt med røde og sorte blomster på. Jeg er syg.«

Hvad drengene angår, er der to grupper: De, der ikke interesserer sig for tøj og de, der gør. Drengene i den første gruppe har ofte meget korte beskrivelser af deres påklædning. F.eks. svarer to drenge på 13 år og én på 14 henholdsvis: »Grønt tøj«, »Iceman – D-Xel« og »Skatertøj« på tøjspørgsmålet.

Hvad skatertøj er, uddyber en dreng fra Fredensborg som: »blå bukser med hængebag og sort T-shirt,

stor.« En 14-årig fra Jægerspris svarer: »Et par moderne bukser og en moderne rullekravesweater«, og så er det op til læseren at gætte, hvordan det ser ud.

Den anden gruppe drenge er meget detaljerede i deres svar, og ligesom hos pigerne er mærkevarerne altid nævnt. En gymnasieelev har: »Grå bukser med sorte striber på siden, sort T-shirt, hvid

langærmet bluse + én til sort T-shirt. Bukser: Iceman, T-shirt: T-time, hvid bluse: L.O.G.G. og røde underbukser.« En 14-årig dreng: »Sorte Kevin Klein boksershorts. Grå T-shirt med korte ærmer. Sort/grå fleece trøje med lange ærmer. Beige bukser med lommer på lårene. Brune vandrestøvler med snører, hvide sportssokker«, og endnu en gymnasieelev: »Levi's jeans, Diesel sweater + Levi's California T-shirt + Nike sokker.«

Hos drengene er sort ligesom hos pigerne meget brugt. Hvid, blå, grå og beige supplerer. Der er ikke så meget spræl i farverne hos drengene, og en enig 14-årig beskriver sin påklædning som: »Meget afslappet sort og gråt, kedeligt.«

Mange flere drenge end piger fortæller om deres fodtøj. Jeg er stødt på bl.a. vandrestøvler med snører, høje Buffalo-støvler, vandtætte Gore-Tex-støvler samt kondisko fra Nike og Adidas, som det fore-

trukne hos drengene.

Med hensyn til overtøj, har vi også kun få udsagn hos drengene, men også her har vi et billede fra et fotoprojekt. Billedet side 63 viser en frisk dreng i sorte Adidas-bukser og en sort Rucanor-skijakke, vanter og cykelhjem just ankommet til fritidshjemmet.

Langt de fleste kvinder havde ligesom børnene og de unge lange bukser på den 15. marts 2000. Rigtig mange i stikprøverne bruger sort tøj, men langt de fleste har det kombineret med andre farver f.eks. som den 54-årige efterløner med »sorte cowboybukser, rød bomuldsbluse med lange ærmer, sorte ankelsokker og bomuldsundertøj«, den 49-årige kontorassistent: »sorte bukser, sort rullekravebluse og ternet jakke i stærke

farver, pink/kobolt/sort/gul/grøn« eller den 27-årige frisør: »Sorte bukser (vidde) m/sølvkant i siden, kortærmet bluse i sribet sort, hvid, grå og sort trøje m/lynlås«.

Enkelte har dog kun sort på som den 59-årige arbejdsløse: »gamacher, stor bluse, uldne sokker, alt sort.« Billedet øverst til venstre viser fire lærerinder fra Hillerød i sort og blå tøj.

Blandt kvinderne er blå/cowboystof også meget brugt sammen med kontrastfarverne hvid, rød, grå og beige. Men mens brunt og grønt tøj kunne tælles på én hånd hos børn og unge, er der en del voksne, der bruger disse farver. En 46-årig kvinde

beskriver sit tøj sådan: »Brune silketrusser, sorte nylonstrømpebukser, gyldenbrun kort, stram nederdel (fløjl), vågrøn langærmet bluse (bomuld)«, og en fodterapeut på 48 år: »Armygrønne slacks og sweater, blå bluse. Det er praktisk i dagligdagen.«

Det er praktisk med lange bukser, bluse og en trøje/sweater, og det er nok endnu en forklaring på, at vi næsten ikke møder nederdele/kjoler i besvarel-

serne. Et par damer på 80 og 81 år svarer dog, at de har »grå/hvid mønstret kjole« og »... glat nederdel og ternet skjortebluse« på, og derudover er der nogle få yngre med lange eller korte nederdele eller kjoler udover et par lange bukser.

Ellers har de gamle og ældre tydeligvis taget de lange bukser til sig ligesom resten af kvinderne. En 82-årig pensionist fortæller om: »Sort polo-bluse, sort/grå/hvid stribet hjemmestrikket bluse, grå jeans«, og en pensioneret farmakonom på 70 år: »Slacks, skjortebluse, hvidt tørklæde, ulden trøje i blålige nuancer«. Billedet til venstre viser et par typiske plejehjemsbeboere i år 2000.

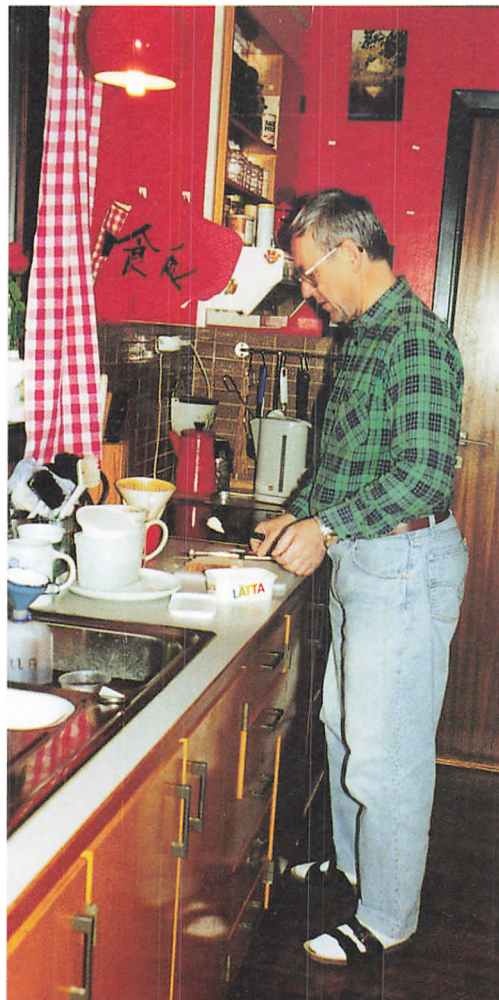
En del af besvarelserne er lavet af gravide kvinder, og de giver generelt en udmærket beskrivelse af, hvordan ventetøj ser ud i 2000. En 23-årig gravid studerende fra Allerød havde dette tøj på: »sorte, slanke bukser med stor plads til min gravide mave, grå strømper med Mickey Mouse-mønster, lysebrun polo-T-shirt, sort cardigan m. lynlås, grå støvler.« En 28-årig beskrev sit tøj således: »X-fashionbukser, da jeg er gravid, blå sokkelletter, Sloggitrusser, sort tætsiddende T-shirt og en bh str. 85 DD, til slut en lyslilla bluse.« Som det ses, er der ikke meget andet end størrelsen, der adskiller ventetøj fra almindeligt tøj.

Når det drejer sig om decideret arbejdstøj, er besvarelserne igen tavse med ganske få undtagelser. Det er for tidligt for de fleste at tage arbejdstøj på, lige når de er stået op. Et par postbude tager »uniform« på, uden nærmere beskrivelse, og fodterapeuten tager slacks, sweater og bluse på. En medhjælpende hustru i landbruget skriver: »Arbejds-

tøj – cowboybukser – sweatshirt – gummistøvler.« Hos langt de fleste af svarerne adskiller arbejdstøjet sig ikke fra ”almindeligt” tøj, og hvis man bruger en slags kittel eller overtrækstøj, er det først noget, der tages på, når man kommer frem til arbejdspladsen.

Så er der også dem, der tager en badekåbe eller en housecoat på og venter med at klæde sig på til efter morgenmaden. En overassistent på 54 år greb en »lang ferskenfarvet frottémorgenkåbe, senere lange sorte bukser og ribstrikket gul bluse« og den 67-årige pensionerede sygeplejerske hyggede sig rigtigt om morgenen i »Skotskternet ulden housecoat og tykke uldne sokker. Slåbrokken er med sjalskrave, lommer og foret med silke. Futsko i spalt og med uldent foer.«

Ligesom hos drengene kan de voksne mænd opdeles i to grupper, når det drejer sig om interessen for tøjet. Den første gruppe springer simpelthen spørgsmålet over, og den anden gruppe svarer - oftest i kort form som den pensionerede vognmand: »Normalt undertøj, skjorte, bukser, trøje« eller driftsoperatøren på 46 år: »Blå cow-

boybukser, grøn bluse, tennis-sokker.« I langt hovedparten af stikprøverne fra denne gruppe finder vi beskrivelser af lange bukser i farverne sort/grå/beige/blå eller »mørke«, skjorte eller T-shirt/polo-shirt i hvid/blå/grå/grøn samt en bluse eller sweater i samme farveskala. Billedet på denne side er et godt eksempel. Vi møder kun en meget lille del, der går med jakkesæt og slips, hvorimod flere går med »arbejdstøj«. Vi er så heldige, at nogle også forklarer, hvad det er; f.eks. snedkeren på 43 år: »hvid overall – normalt arbejdstøj – blå termojakke, sikkerhedssko« eller skov-entreprenøren, hvis arbejdstøj bestod af: »svedundertøj, skovmandsskjorte og grønne overalls«. Flere ansat i militæret svarer blot: »uniform«. En helt anden vinkel på tøjet mø-

der vi hos en gammel mand på 88 år. Han fortæller ikke noget om, hvordan tøjet ser ud, men han skriver, at det har været en god dag »...for jeg har det jo godt og kan selv tage mit tøj på«.

Et døgn i Frederiksborg Amt - et folkeligt ind- samlingsprojekt.

I dette kapitel skal der forsøges at sættes tal på undersøgelsen – i det omfang det kan lade sig gøre. For projektet 'Et døgn i Frederiksborg Amt' skal ikke opfattes som sociologisk forskning, men som et indsamlingsprojekt af nutidshistorie. I forbindelse med den kommende fremsættelse af en ny museumslov kan der forventes at blive sat øget fokus på denne del af museernes og arkivernes forpligtelse, nemlig også at dokumentere den nutid, der i morgen bliver historie. Udgangspunktet har således været et rent indsamlingsprojekt, hvor materialet skulle tilgå de deltagende arkiver til senere tiders brug. I de metodiske overvejelser omkring projektet har den folkelige deltagelse været vægtet tungt, hvor de medvirkende selv valgte, hvad de ville arbejde med, frem for en stram styring af emner og interessefelter.

Dagbogsskemaet, bestående af fire A4 sider med fortrykte spørgsmål, udgør indsamlingens grundlag. Spørgsmålene i dagbogsskemaet blev bevidst formuleret så åbne, at alle variationer af en almindelig dagligdag kan blive belyst. Ligeledes har mange gjort brug af opfordringen til at skrive en mere detaljeret dagbog end det fortrykte skema. Dagbogsskemaets spørgsmål er gengivet nedenfor.

For de skolesøgende børn var der fremstillet et specielt tilrettelagt dagbogsskema, selvom mange skolebørn tilsyneladende har udfyldt det dagbogsskema, der var tiltænkt forældrene.

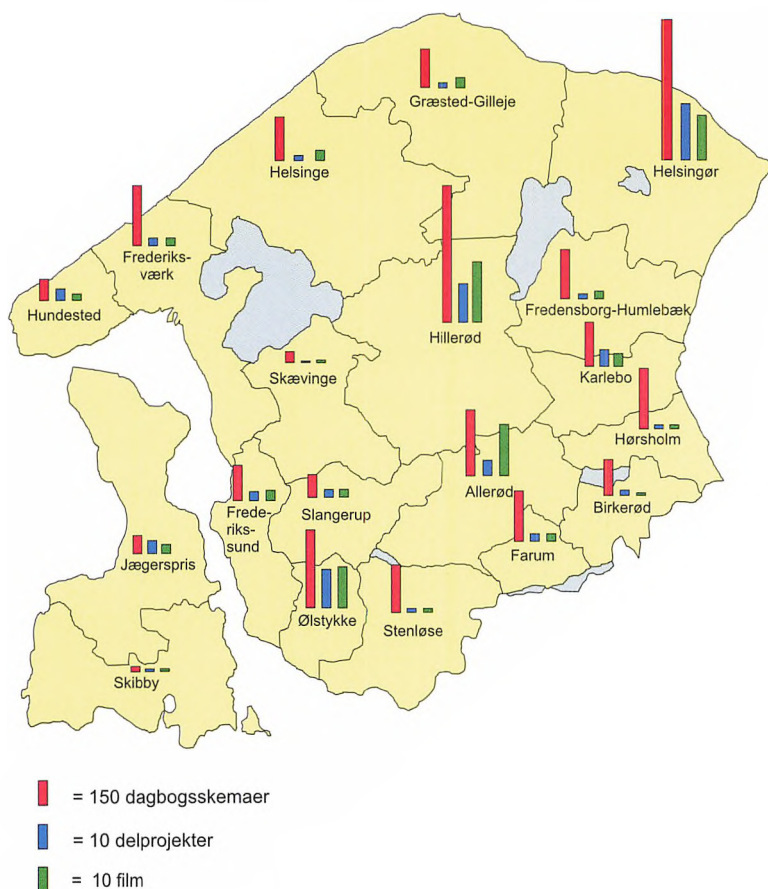
Dagbogsskemaet omfattede følgende spørgsmål:

Bopælskommune? Postnummer? Køn? Fødselsår? Fødested? Eventuelt flyttet til Frederiksborg Amt? Hvornår? Hvorfra? Gift/samboende? Hjemmeboende børn: (antal, køn, alder)? Stilling? Boligtype?

Afsnit 1: Morgen

Hvornår stod du op? Hvilket tøj tog du på (type, farve, facon)? Hvornår spiste du morgenmad? Hvad spiste/drak du? Hvad foretog du dig ellers i løbet af morgenen (f.eks. redte senge, ryddede op, læste avis, andet)?

Antal indkomne dagbogskemaer, projekter og film

Afsnit 2: Dag (ude)

Hvis du har udearbejde, eller af en anden grund tilbragte denne dag uden for dit hjem, udfyldes disse spørgsmål. Ellers går du videre til afsnit 3.

Hvor arbejder du? Hvor ligger din arbejdsplads? Hvornår tog du på arbejde? Med hvilket transportmiddel? Hvor lang tid tog det? Hvad foretog du dig i transporttiden? Hvornår ankom du til din arbejdsplads? Er det den sædvanlige tid? Hvordan starter arbejdsdagen hos jer? Hvori består dit arbejde? Hvad lavede du i tiden inden frokost?

Hvornår holdt du frokost? Hvad brugte du din frokost-pause til? Hvad spiste/drak du? Hvem holdt du frokost med? Er det de samme personer hver dag? Hvad lavede du efter frokost? Holdt du andre pauser? Skete der noget ud over det sædvanlige? Hvad? Hvornår fik du fri? Hvordan kom du hjem? Foretog du dig noget på hjemvejen (indkøb, hentede børn, fik en forfriskning, andet)? Hvornår kom du hjem? Var der andre hjemme, da du kom? I givet fald hvem? Hvad lavede du så?

Afsnit 3: Dag (hjemme)

Dette afsnit udfyldes i stedet for afsnit 2, hvis du har tilbragt størstedelen af dagen i eller ved dit hjem, f.eks. hvis du har hjemmearbejde, er arbejdsløs eller pensionist, har en sygedag eller fridag.

Hvori består dit eventuelle arbejde (landbrug, kontorarbejde, husarbejde eller andet)? Hvad foretog du dig efter morgenmaden? Har du et fast mønster for, hvad du foretager dig en sådan dag? I givet fald hvilket? Var der andre personer hjemme? Hvad foretog du dig i formiddagens løb? Hvornår spiste du frokost? Hvad spiste/drak du? Spiser du frokost samme tid hver dag? Fik du andre måltider/forfriskninger i dagens løb? Hvilke? Hvad foretog du dig ellers (gik på indkøb, gik en tur, andet)? Var du i kontakt med andre personer i dagens løb? I givet fald, hvilke personer?

Afsnit 4: Aften

Hvornår spiste du aftenmad? Hvad spiste/drak du? Kunne du lide maden? Hvem lavede den? Hvem ryddede op, vaskede op, osv. bagefter? Hvad foretog du dig resten af aftenen (kaffe, TV, tøjvask, lektielæsning, biograf, møde, foreningsaktiviteter, fritidsaktiviteter, andet)? Hvem tilbragte du tiden sammen med? Hvornår gik du i seng? Har dagen været en sædvanlig dag? Har det været en god/dårlig dag? Hvorfor? Betyder det noget for dig, at du bor i Frederiksborg Amt? I givet fald hvad? Nævn tre ting som du synes skal på museum/arkiv, hvis din dagligdag engang skal vises for vore oldebørn.

Hvis du har lyst, vil vi meget gerne have supplerende oplysninger om dagens gang, og hvad du synes om den. Du er velkommen til at vedlægge flere sider. Materialet vil kun blive brugt til forskning på Frederiksborg Amts Museer og Lokalhistoriske Arkiver og er i følge arkiv- og museumsbestemmelserne utilgængeligt for offentligheden i op til 80 år. Du er velkommen til at være anonym, men hvis du ikke har noget imod det, vil vi meget gerne have navn og adresse.

Navn: Bopæl: Post nr.:

Udover dagbogsskemaerne bestod projektet af en række delprojekter og filmprojekter. Delprojekter kan opfattes som mere dybtgående beskrivelser af et selvvalgt emne. Delprojekternes emner spænder vidt fra børnepasning og skolegang over beskrivelser af arbejdspladser til fritids- og foreningsliv. Andre har beskrevet deres egen dag i detaljer eller fulgt en anden person hele dagen – både på arbejde og i fritiden. Delprojekterne er således et værdifuldt supplement til de førte dagbøger. Fotorapporterne gav ligeledes et meget varieret og sammensat billede af hverdagslivet. Der er både foretaget optagelser udendørs på offentlige steder og indendørs af hjem og indretning.

Ved et lignende indsamlingsprojekt udført af Helsingør Kommunes Museer for godt 10 år siden udviklede man et begreb: 'Juletræet med pynt', for at beskrive indsamling-

ens mangfoldighed. Juletræets stamme er dagbøgerne og skoledagbøgerne samt deltagerobservation med tilhørende fotodokumentation. Træets store grene består af beskrivelse af arbejdspladser, foreninger og institutioner, offentlig transport/pendlere. De mindre grene består af begivenheder, der ikke er usædvanlige, men heller ikke vaneforeteelser, f.eks. døgnrapporter fra politi og redningskorps. Træets pynt består af enkeltstående undersøgelser og kunstnerisk dokumentation af døgnnet. Hvis man skal sammenfatte 'Et døgn i Frederiksborg Amt' med association til juletræet, kan man sige, at stammen og de tykkere grene er velrepræsenteret, mens der er lidt mindre pynt.

Cirka 5000 voksne har udfyldt et dagbogsskema og godt 1500 skoleelever har udfyldt et skoledag-

bogsskema. Over 250 forskellige projekter blev afrapporteret, der ofte har involveret flere personer. Knap 300 film er blevet afleveret, udover dette har mange valgt at vedlægge deres dagbøger fotos, hvilket betyder, at over 7000 billeder er blevet optaget den 15. marts 2000. I alt har godt 7500 personer således deltaget i projektet 'Et døgn i Frederiksborg Amt', hvilket svarer til lidt over 2% af amtets befolkning. De besvarede dagbogsskemaer svarer til ca. 7% af de uddelte, hvilket må opfattes

**DAGBOG FOR DØGNET
DEN 15. MARTS 2000**

Som led i indsamling af dagslivets historie vil vi bede dig fore dagbog for et døgn.

For at hjælpe har vi stillet en række spørgsmål, som du kan besvare. Besvarelsenerne skal ikke bruges statistisk, så du må meget gerne skrive så meget som muligt til hvert spørgsmål. Hvis du har mere lyst til at fortælle om din dag i mere fri form, er du overordentlig velkommen til det.

Spørgsmålene er udformet således, at de kan besvares af de fleste, men hvis de af en eller anden grund ikke passer på dine forhold, f.eks. på grund af natarbejde, skolegang eller andet, kan du blot lave om på spørgsmålene, som du ønsker.

Det er af stor betydning, at så mange som muligt svarer denne dagbog, så vi håber, at også du vil bruge en lille halv time på det.

Bopælskommune: _____ Postnummer: _____
Køn: _____ Fødselsår: _____ Fødselsdato: _____
Fremtidigt flyttet til Frederiksborg Amt?: _____ Hvorlængde: _____
Gift/samboskab?: _____ Hjemmeboende barn (parnt, søn, søster)?: _____
Stillingsbetegnelse: _____ Bøllingstype: _____

Afsnit 1: Morgen

Hvorlængde stød du op?: _____ Hvilket tøj tog du på (bytte, farve, farver?) _____

som en tilfredsstillende besvarelsesprocent i denne type indsamling, hvor det ikke har været økonomisk muligt at husstandsomdele dagbøgerne. Den gode respons på projektet må også tilskrives en flot opbakning i den lokale presse og amtets kulturelle institutioner: biblioteker, arkiver og museer, der varetog og koordinerede distributionen af dagbogsskemaerne i samarbejde med amtets skoler. Af oversigts-

kortet fremgår det, at hele Frederiksborg Amt er velrepræsenteret både i henseende til udfyldte dagbøger, projekter og film. I materialet ses en markant overvægt af kvindelige besvarelser, ca. 70% af dagbøgerne, mens den aldersmæssige fordeling i materialet tilsyneladende stemmer overens med den forventede aldersfordeling for befolkningen som helhed.

Kommune	Dagbogsskema	Skoledagbogs-skema	Projekter	Film
Allerød	412	39	15	35
Birkerød	235	16	5	3
Farum	223	121	8	8
Fredensborg-Humlebæk	186	153	5	8
Frederikssund	201	41	9	10
Frederiksværk	215	199	7	7
Græsted-Gilleleje	232	28	5	10
Helsingø	260	39	5	10
Helsingør	746	220	61	47
Hillerød	701	233	39	63
Hundested	55	90	11	6
Hørsholm	351	61	3	3
Jægerspris	113	12	13	9
Karlebo	304	0	17	12
Skibby	33	1	2	3
Skævinge	57	19	1	2
Slangerup	133	22	8	8
Stenløse	241	85	3	3
Ølstykke	262	272	39	42
I alt	4960	1651	256	289

Som nævnt er det indsamlede materiale ikke beregnet til en statistisk bearbejdning, men en analyse af materialet kan give en værdifuld indsigt i bredden af projektet. Netop i tilrettelæggelsen af indsamlingen har det været væsentligt, at belyse et bredt udvalg af dagliglivet frem for at belyse på forhånd udvalgte områder. Det er således indlysende, at det indsamlede materiale ikke er repræsentativt på grund af den valgte indsamlingsmetode. En nøjere vurdering af materialets kildeværdi kan først ske i forbindelse med en konkret anvendelse af det indsamlede – ganske som en

hvilken som helst kildegruppe. Det kan også være vanskeligt at vurdere, hvad eftertiden vil opfatte som væsentligt til belysningen af vores tid. Det forekommer derfor rimeligt, at indsamlingen er tilrettelagt på de deltagendes præmisser og kan opfattes som troværdig, idet de fleste deltagere har ulejliget sig med at bruge tid på at udfylde dagbogsskemaet og fremstille et usminket billede af hverdagen. På denne baggrund er det håbet, at 'Et døgn i Frederiksborg Amt' fremover i kommende undersøgelser vil medvirke til at belyse de mange forskellige facetter af hverdagslivets historie.

Medvirkende

Kodak A/S
Frederiksborg Amts Museumsråd
Lokalarkiver i Frederiksborg Amt
Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune
Allerød Bibliotek
Birkerød Lokalhistoriske Arkiv og Museum
Birkerød Bibliotek
Farums Arkiver og Museer
Farum Bibliotek
Fredensborg -Humlebæk Lokalhistoriske Arkiv
Louisiana
Fredensborg Bibliotek
Humlebæk Bibliotek
Frederikssund Lokalhistoriske Arkiv og
Frederikssund Bibliotek
Frederiksværkegnens Museum
Frederiksværk Folkebibliotek
Gilleleje Lokalhistoriske Arkiv
Lokalhistorisk Arkiv for Græsted og Omegn
Holbo Herreds Kulturhistoriske Centre
Gilleleje Bibliotek
Helsingør Lokalhistoriske Arkiv
Helsingør Bibliotek
Helsingør Kommunes Museer
Hellebæk-Aalsgaarde Egnshistorikse Arkiv
Hornbækegnens Lokalhistoriske Arkiv
Danmarks Tekniske Museum
Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg
Helsingør Kommunes Centralbibliotek
Lokalhistorisk Arkiv for Hillerød Kommune
Lokalhistorisk Arkiv for Alsønderup
og Tjæreby Sogne
Frederiksborgmuseet
Sophienborg Nordsjællandsk Folkemuseum
Hillerød Bibliotek
Hundested Lokalhistoriske Arkiv
Hundested Bibliotek
Hørsholm Egnsmuseum
Dansk Jagt- og Skovbrugsmuseum
Karen Blixen Museet
Hørsholm Bibliotek
Jægerspris Kommunes Lokalhistoriske Arkiv
og Jægerspris Bibliotek
Egnsmuseum Færgedaalen
Karlebo Lokalhistoriske Arkiv og Nivå Bibliotek
Skibby Bibliotek
Lokalhistorisk Forening for Skævinge Kommune
Skævinge Bibliotek
Slangerup Bibliotek
Historisk Forening for Slangerup Kommunes Arkiv
Stenløse Bibliotek
Stenløse Historiske Forenings Arkiv
Ølstykke Lokalhistoriske Arkiv og Museum
Ølstykke Bibliotek

Da hun først opdagede om morgenen

Vores hjem er smukt i dagslys

En klam sandwich

Ringede til min mor og sagde at jeg var hjemme

STRAMT LILLA
og sort SMART

Vores hjem er smukt i dagslys

HUOR ER DER DOG MANGE

DER SPILDER TIEN MED TRANSPORT

En klam sandwich

Løse ukendte ældre

STRAMT LILLA
og sort SMART

Ringede til min mor og sagde at jeg var hjemme

Det er en god dag fordi de i nyhederne fortæller, at man måske er mere velberedens gæde og en fordi jeg er syg

et var et virkeligt godt vejr en morgen, men da jeg kom ud, var et bitterligt koldt. Min yngste søster på 9 år ville ikke i skole, men jeg fik hende dog lokket ud i dynerne. Jeg bor alene med mine to børn, så det er et stort arbejde

godt vejr jeg kom ud, var Min yngste ikke i skole, og lokket ud af dem med mine to stort arbejde

Det er en fortrinlig ide, at samle daglogspitejerner fra år 2000

Det er en god dag fordi de i nyhederne fortæller, at man måske er mere velberedens gæde og en fordi jeg er syg

HUOR ER DER DOG MANGE

fordi jeg er syg

fordi jeg er syg